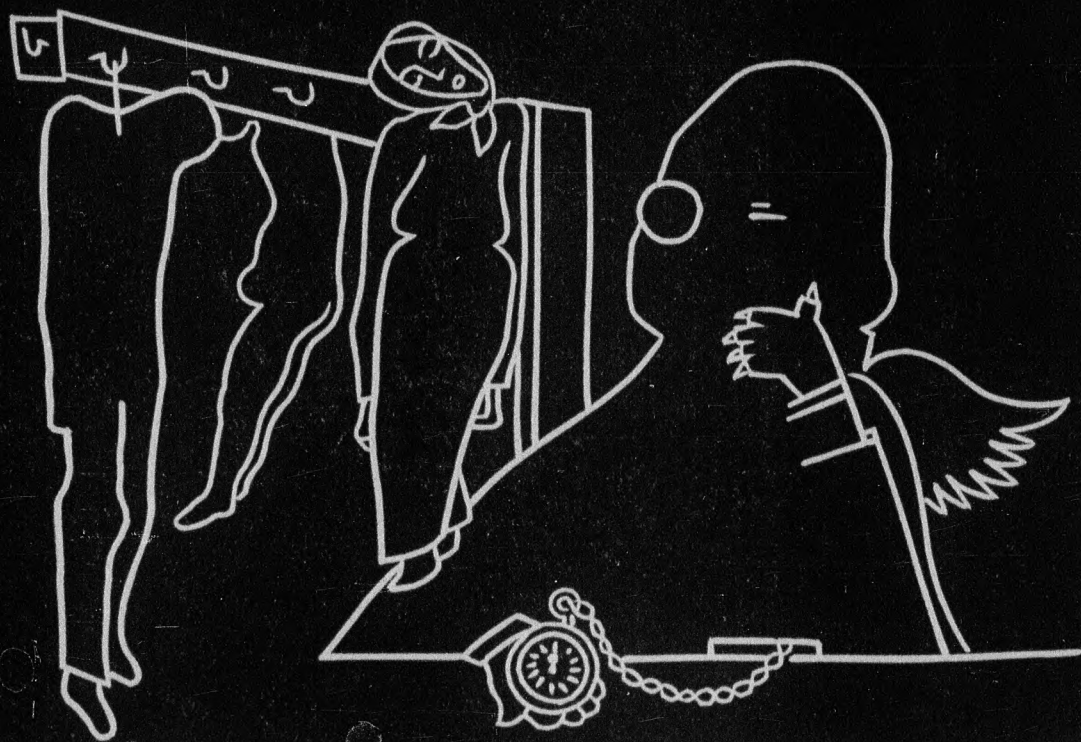

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló

szerkeszti: kassák lajos budapest lehel-utca 6

N. MUZEUM

a 20-ik szám tartalomjegyzéke: m. sz. d. párt kongresszusa elő (nádass andrea) • magyar gazdasági válság (nádass józsef) • a spanyol forradalom mozgalmai mérlege (falus ervin) • vers (csiga kató) • egy ember élete (kassák lajos) • öt éves terv az orosz irók riportjában (nagy andrás) • munkáslevél • kenyérség és inségkenyér (dr. pikler lászló) • októberi és novemberi mérleg • hegel (gró lajos) • edison (földes istván) • történelmi dokumentum (gró lajos) • nyilvánosság elő • schubert ernő rajza

1931 november

20 szám

III évfolyam

M. SZ. D. PÁRT KONGRESSZUSA ELÉ

„Valaminek történnie kell, így nem mehet tovább“ — halljuk mindenfelől az izgatott várakozás, a tulfeszített elkeseredés hangját. Mindenki vár valami fordulatot a közeledő hónapoktól, érzi, hogy a magyar történelem egy sötét, gyászos korszaka: az ellenforradalmi kurzus a szétbomlás és végvonaglás stádiumába lépett. Elnyelik a gazdasági csőd örvényei: a mezőgazdasági válságból nem talál kiutat, az államháztartás szétzüllik, az adóforrások kiapadnak: több kölcsönt pumpolni, lukat lukkal betömni már nem lehet tovább. A külföld felé el vagyunk zárva, bent az elkeseredés nő. A munkásság életnívója rohamosan közeledik a kínai kuli felé, a paraszt feje fölött összecsaptak az adósság hullámai, a középrétegek máról holnapra a legsivárabb proletársorba süllyednek. A kurzus lovagjai letarolták a vadászterületeket, a közkasszában nincs már mit markolni; az uralkodórétegek már nem tudják finanszírozni a „konstruktív“ lelkesedés ideológiáját, úgyhogy az elégedetlenség lassanként már azokat a társadalmi rétegeket is kikezdi, amelyek a tizenkétéves kurzusuralom nélkülözhetetlen alappilléreit képezték.

Ilyen körülmények közt ül össze a Magyarországi Szociáldemokrata Párt idei országos nagygyűlése és érthető, hogy a rendkívüli körülmények rendkívüli jelentőséget adnak e kongresszusnak. A mai helyzet új állásfoglalást, új taktikát és stratégiát követel a munkásságtól. Megköveteli, hogy az a párt, amely igényt tart a munkástömegek vezetésére, szigorú revízió alá vegye a múltat, levonja a tanulságokat és a kemény, határozott osztály-állásfoglalás zászlaját bontsa ki.

De a munkásmozgalom nem zárulhat le az ország határainál. A szocializmus nemzetközisége azt is jelenti, hogy minden ország mozgalmi tapasztalatai egyben a többi országok munkásságának is tanulságokat és irányelveket szolgáltatassanak. A pártkongresszusnak nemcsak a közvetlen környezettel és a pillanat adottságaival kell számot vetnie, hanem fel kell használnia az európai munkásmozgalom tanulságait is. Ezekre a tanulságokra akarjuk felhívni a kongresszus tagjainak figyelmét. Idézzük az európai szociáldemokrácia képviselőit, és pedig az angol és német párt oly exponenseit, kiknek szociáldemokrata mivoltához kétség nem férhet. Éppen az érdekel bennünket, hogy Anglia és Németország legújabb eseményei hogyan tükröződnek e szociáldemokrata pártok felfogásában, hogyan ítélik meg a helyzetet és mily állásfoglalást tartanak szükségesnek.

Anglia a kormányoszocializmus iskolapéldáját nyújtja. A „munkáskormány“ kétévi lavirozása, MacDonaldék természetes átcsuszása a konzervatív táborba és a választások keserves eredménye napnál világosabban igazolják, hogy a kapitalizmus mai világválsága idején minden munkáspolitikai, amely megalkuváson, kiegyenlítéseken és kompromisszumokon alapul, eleve halálra van ítélve. Minél inkább mélyül és terjed a kapitalizmus válsága, minél reménytelenebbé és megoldhatatlanabbá gabalyodik a helyzet, annál inkább háritja át a burzsoázia a válság minden terhét a proletariátusra, annál inkább rugja fel a demokrácia minden maradványát és annál erősebb támadásba megy át minden vonalon. A tőke és munka frontja egyre élesebben és nyilvánvalóbban kerül szembe egymással; az ellentét áthidalhatatlan. Ezért az angol munkáskormány sorsa már az első perctől kezdve meg volt pecsételve, amint azt a bécsi Arbeiter Zeitung ma — utólag — szintén belátja. Az angol Független Munkáspárt (Independant Labour Party, a Labour Party tagja) már régebben látja az angol kormányoszocializmus tarthatatlanságát. A II. Internationale ezévi bécsi kongresszusán határozati javaslatot nyújtott be, amelyben élesen

szembeszáll a kormánykapitalizmussal és megállapítja, hogy a mai helyzet megköveteli a szocialista taktika revízióját.» A mai gazdasági viszonyok közt a szocializmus felé való fokozatos haladás meddő. Reformok, amelyek normális időkben előnyök lehetnek, ma jelentéktelenek. Előnyeiket a gazdasági események gyors tempója hamar túlhaladja. Ez a helyzet alapvető változást követel meg. A mai helyzet forradalmi jellegét az adja meg, hogy a munkásság számára a hatalom kérdése minden percben aktuális. Nem az u. n. alkotmányos hatalomról van szó, nem parlamenti többségről, hanem reális hatalomról, amely a társadalmat átalakítja. Ezt pedzi az I. L. P.-határozat, amikor arról beszél, hogy gondoskodni kell „a terv megvalósításához szükséges hatalomról”. Mindehhez a munkásság szellemi forradalmasítása szükséges, amelyre a mai szociáldemokrata pártok propagandája nem alkalmas, mert „a fokozatos haladás elmélete és gyakorlata megdöntheti azt a meggyőződést, hogy a szocialista mozgalomban megvan az akarat és képesség arra, hogy a szocializmus forradalmi céljait megvalósítsa”. Az Internacionale helyzetét így határozza meg: „A Szocialista Munkásinternacionale 1914-ben nem állta meg a háborús megrendülés próbáját. Másodszor a háború végén mondott csődöt, amikor a gazdasági viszonyok és a tömegek pszichológiai helyzete megteremtették a szocializmus döntő megközelítésének feltételeit. Ma a harmadik próbát kell megállania. A történelmi alkalom, amelyet a szocialisták hetven éve várnak, ma adva van. A kapitalizmus gazdasági csődje tőlünk bátorságot és tetterőt követel.» Ez azt jelenti, hogy a pártok feladata a mai válság „kihasználása” és a munkásság tervszerű harca a polgári osztályuralom ellen”. Tehát még az angol szociáldemokrata pártban is felmerül egy szempont, amely nem abban látja a munkásság feladatát, hogy a burzsoáziát a válságból kivezesse és a kapitalizmus fennmaradását biztosítsa, hanem abban, hogy a válságadta lehetőségeket a saját céljaira kihasználja.

Nézzük Németországot, ahol a szociáldemokrácia politikáját szintén a józan bölcsesség vak fanatizmusa és a megértő mértékletesség könyörtelen túlzása vezeti. Rendületlenül folytatják a «türelmi politikát», támogatják Brüninget és görcsösen ragaszkodnak ahhoz a «demokráciához», amely közben semmivé foszlott a kezükben. Államfentartó buzgalmukban nem veszik észre, hogy nemcsak a rettegett Hitler jelenti a fasizmust, hanem Brüning is, aki ügyes taktikával szükségrendeletre vezeti át Németországot Hitlerék «harmadik birodalmába». Ma, amikor a munkásság a szociálpolitikai vívmányainak utolsó romjait védi, a demokratikus szabadságjogoknak csak a nevük maradt meg és a Brüning—Hitler-közeledés végleg pajzsra emeli a fasizmust, már a szociáldemokrata párt orthodox köreiből is dereng az irányváltás gondolata. Albert Lauterbach — abszolút megbízható szociáldemokrata — felállítja a szociáldemokrácia mérlegét és többek közt megállapítja: «Ma gyakran elsősorban állami berendezések fentartásáról és védelméről van szó. Ez nem jelent kevesebbet, mint azt, hogy a fennálló társadalom bizonyos elemeinek védelme... általában a szocialista politika döntő irányvonalát képezi és — ily pillanatokban — a szocialista mozgalom eszméjének haladását háttérbe szorítja, sőt egyenesen szembehelyezkedik vele.» Ebben a «konzervatív» momentumban (amelyhez a párt bürokratizálódása erősen hozzájárul) látja Lauterbach egyik fő okát annak, hogy a szociáldemokrata párt elveszti a munkástömegek bizalmát, amelyek határozott proletárpolitikát követelnek. «És itt a munkásmozgalom két alapfeladata jut igen könnyen ellentétbe egymással: elviselhető élet biztosítása a munkás számára a mai viszonyok közt és a kapitalizmus mai rendszerének teljes túlhaladása.» A szociáldemokrata párt a kispol-

---

munka

gári rétegek felé terjeszkedik és közben teljesen behódol a kispolgári ideológiának. Már pedig megalkuvó politikával, a «demokrácia» és «köz-társaság» jelszavaival ma már nem lehet tömegeket szerezni és megtar-tani. «Talán még sohasem volt annyira szükséges és hálás feladat a szo-cialista harci célt a propaganda középpontjába állítani, mint éppen ma.» Ha elhomályosul a végcél gondolata, a szocialista párt semmiben sem különbözik a többi tucatpártoktól és elkallódik a napi politika apró hadakozásaiban. „Az a gondolat, hogy a munkásság résztvegyen az állam-kormányzatban, taktikai irányvonalnak néha egy pár évre elegendő lehet; de az az elgondolás, amely a tömegeket és mindenekelőtt az ifjúságot hosszabb időre magával ragadja, amely egyáltalán megfelel a szocialista mozgalom történelmi szerepének, az kizárólag a társadalom fölött gya-korolt teljes uralom, a társadalom teljes átalakításának célkitűzése lehet.» A tömegakarathoz is csak ez a magatartás felel meg, mondja Lauterbach és felveti a kérdést: «Tudatában vannak-e a szocialista pártok annak, hogy milyen mély vágy él ma a tömegekben aziránt, hogy a mindennapi taktikai részletkérdések is egy új társadalom felé mutassanak?»

Ebből is az következik, hogy határozott támadó politikát kell foly-tatnia a munkásságnak. Még Lauterbach is megállapítja, hogy nem a szerzett javak védelme, hanem az offenzíva a pillanat követelménye. «Sehol sem volt annyira igaz, mint itt, hogy a támadás a legjobb véde-lem.» A fasizmussal való nyílt megütközés ugyanis elkerülhetetlen, de minél tovább halasztják, annál rosszabb, annál inkább gyöngül a mun-kásság ellenállóképessége. Ugyanezt látták és világosan kifejezésre jut-tatták már más szociáldemokrata csoportok is a júniusi leipzig-i párt-kongresszuson és a honmentő reformizmus helyett a következő tételt állították fel: «A munkásság döntő válaszon áll. Az az idő, amikor életnivója a kapitalizmus virágzásával együtt emelkedett, már a múlté. A munkásság csak úgy biztosíthatja a saját létfeltételeit, ha a kapitaliz-mus létfeltételeit megszünteti, azaz a kapitalista kizsákmányolást és ezzel együtt a kapitalista gazdasági rendet megdönti. Ezért a «kapitaliz-mus vagy szocializmus kérdése — ma napirendre tartozik».¹

Mégegyszer leszögezzük: a közölt idézetek a szociáldemokrácia auten-tikus köreiből származnak, oly mérsékelt elemektől, akiket az előttük lejátszódó történelmi események kényszerítettek arra, hogy belássák a szocialista osztályálláspont aktualitását és szükségességét. Ezek a hangok tapogatódzók, a végső konzekvenciákat kerülik; nem tudnak érvényt szerezni maguknak a párt irányításában, de napról-napra nő azoknak a szociáldemokratáknak a száma, akik kénytelenek szakítani a polgári illuziókkal és kénytelenek belátni, hogy a szocialista osztályharc «végcél-politikája» ma az egyetlen lehetséges *réalpolitika*.

Ez a felismerés — amint láttuk — mindennek ellenére már a nagy európai szociáldemokrata pártokban is utat tör és tanulságul szolgálhat nekünk is. Vajjon az idej pártkongresszuson is áttör-e majd a sűrű szitán a munkásság igazi hangja, akadnak-e szószólói a töretlen, tiszta szocialista programnak? Kialakul-e a harcosszocialista szellem állás-foglalása, feltámad-e a magyar munkásság tradíciója? Vagy a szociál-demokrácia továbbra is bennreked a parlamentáris illuziókban, a kis-polgári jelszavak és megalkuvások zsákutcájában? Ezekre a kérdésekre kell felelnie a pártkongresszusnak.

Nádas Endre

¹ Graf—Petrich-féle határozati javaslat (I. Klassenkampf 5. Jg. Nr. 12). Meg-jegyezzük, hogy Graf és Petrich a szociáldemokrata oppozíció ama jólnevelt tagjai közé tartoznak, akik a legutóbbi pártszakadás alkalmával a szociál-demokrata pártban maradtak.

A régen lappangó gazdasági válság kirobbanása a bankválságban jelentkezett. Az osztrák Credit-Anstalt bukása után a német Danatbank, majd az összes német bankok bezárása következett. A Bethlen-kormány ezt az időpontot találta a magyar bankok bezárására alkalmasnak.

A bankokat azután kinyitották, a legkülönbözőbb deviza- és valuta-rendeletek jelentek meg, a pengőt azóta a külföldi pénzpiacok nem jegyzik és a Magyar Nemzeti Bank deviza-, valuta- és aranykészlete kísértetiesen lefogyott. Hogy ez a lesóványodás milyen okokra vezethető vissza, arról a Népszövetségi Pénzügyi Bizottság, még a magyar kormány által rendelkezésre bocsájtott alapon is, ezeket mondja:

«1930 december 31-én a Nemzeti Bank arany- és devizakészlete 230 millió pengőre rugott. 1931 szeptember 30-án, annak ellenére, hogy a bank a Nemzeti Fizetések Bankjától és más központi intézetektől hiteket vett igénybe, a Bank kimutatott készletei 112 millióra csökkentek.»

«Lehetetlen megállapítani, hogy Magyarország ezévi jelentékeny devizavesztesége mily mértékben tudható be kereskedelmi igényeknek és külföldi adósságok visszafizetésének, vagy hogy valamelyes nagyobb belföldi tőkének az országból való kiáramlását jelenti-e.»

Tekintettel arra, hogy mi nem vagyunk az Angol Bank elnökhelyettesénél, a Csehszlovák Nemzeti Bank kormányzójánál, a Francia Bank alkormányzójánál stb. (ezekből a tiszteletreméltó urakból áll a Népszövetség Bizottsága) kedvezőbb helyzetben és a Magyar Nemzeti Bank kulisszái mögé még kevésbé tekinthetünk be, mint a Népszövetség, mi se tudjuk adatokkal bizonyítani, hogy vagyonok külföldre sivolása történt-e, vagy sem. De mivel mi nem a diplomaták ékes és sima, virágos nyelvén szólunk, talán a részletek felfedésével több világosságot deríthetünk az ország valuta- és aranyvagyonának hirtelen eltűnésére.

1931 április 30-án a Nemzeti Bank érckészlete összesen kb. 180 millió volt. A válság első szelei ekkor kezdtek komolyabban fujdogálni, míg aztán 10 hét múlva orkánná erősödtek. *Ez alatt a 10 hét alatt, július 13-ikáig, a válság kitöréséig a Nemzeti Bank érckészletének 25%-a, egy-negyede kiment a bankból — és kiment az országból.* A jólértesültek a válság kitörése előtti hetekben 45 milliónyi aranyat vittek ki az országból. Ma úgy tűnhetik, mintha megvárták volna, hogy ez az érckészlet jó kezekbe vándoroljon (közben gyorsan megcsinálták azt a képviselőválasztásnak nevezett juniálist), azután elrendelték a bank- és devizazárlatot. A Bethlen-kormány ugyan, utolsó diadalként még 3.5 millió font kölcsönt hozott az országba, de ez a valutamennyiség, valamint további 10 millió pengő értékű valuta ma már nem szerepel a Nemzeti Bank érckészletében. A november 1-i kimutatás szerint a pengő ércfedezete a törvényes minimum határán mozog, a minimális 24% helyett 25.5%.

Természetesen nemcsak az állam bankja, a Jegybank van ilyen nehéz helyzetben, hanem a többi bankok is hasonlóképpen reagálnak a válságra. Bár a betétesek rohamát a kormány «bonyolult rendszabálya» az aranypengőről egy időre megállította és az idegen pénz nemek kötött forgalma miatt a kistőkések nem tudják, hogy a kivett betétjeikkel mit kezdenek, az üzleti dekonjunkturában mibe fektessék pengőiket, mégis a magyar tőkeképződés teljesen megállt, sőt tőkecsökkenésnek adott helyet. 1930 augusztus 31-én a 12 nagybank és a Postatakarékpénztár betét- és folyószámlaállománya 1513 millió pengő volt. 1931 VIII. 31-én mind-

* E tanulmány első részét lásd a «Munka» 19-ik számában.

össze 1281 millió pengő volt már csak a bankokban, ami 16 százalékos csökkenésnek felel meg. A Postatakarékpénztárnál, amely tudvaleg a kispolgárok és a tehetősebb munkások bankja, ugyanezen idő alatt 20 százalékkal csökkent a betétállomány.

Szándékosan vettük az összehasonlítás időpontjául ez év augusztus 31-ét, amikor még a válság kihatásai nem voltak *olyan* katasztrofálisak, mint ma. Ugyanezen időpontban a hatósági munkaközvetítő adatai szerint egy bádogos 30%-kal kevesebb órabért kapott (feltéve, hogy munkája volt: 402 munkakereső jutott 100 munkahelyre), mint 1930 augusztusában. Az asztalosok órabérének csökkenése 22%, a kőművesé 24%, a napszámosé 10% stb.! Valamennyien tudjuk, hogy tavaly augusztusban sem voltak a magyar munkásnak magas, vagy csak tűrhető órabérei. Ezenkívül tudnunk kell, hogy ezeket a csökkentett 41—70 filléres órabéreként ezidén jelentékenyen kevesebb munkás kapja, mint tavaly. A szakszervezeti tanács adatai szerint ez év július végén 37.9%-kal volt több munkanélküli, mint tavaly. A szervezett munkások 22.3%-a munka nélkül van. A vasiparban egy év alatt 77%-kal, a szabóiparban és építőiparban 84%-kal emelkedett a munkanélküliek száma.

A helyzetet bizonyára rózsásabb színekben látó Munkaadó Központ adatai szerint az utolsó 8 esztendőben, a kurzus virágzásának ideje alatt, a legfontosabb iparágakban a munkahelyek 40%-a szűnt meg. A téglagyáraknál a munkahelyek 95%-a, a faiparban 65%, az építőiparban 60%, a bőrkikészítőknél 55%, a grafikai nyomdásziparban 46% stb. Az 1931 augusztus végéig megszűnt munkahelyek száma körülbelül 85.000.

De augusztus vége óta a helyzet újból jelentékenyen rosszabbodott. Szeptemberben például a munkahelyek száma további 17.5%-kal csökkent, a munkátkeresőké több mint 79%-kal emelkedett. A gyáripar felhasználta a rendelkezésére állott nyersanyagkészletet és ma (november elején) a gyárak egész sora újból redukálta vagy beszüntette üzemét, mert nincsen nyersanyaga, vagy nincsen külföldi szene, ami nélkül üzemét nem folytathatja. A nyersanyag- stb. importot a kormány akadályozza meg, nem akarja az ország kevés devizáját külföldre kiengedni. A magyar állam és a magyar gazdaság ma a Népszövetség adatai szerint körülbelül 4100 millióval adósa a külföldnek. Ez után az adósság után évi 300 millió pengő kamatot és törlesztést kellene fizetni. Eddig úgy oldották meg a kérdést, hogy ha az egyik kölcsön esedékes volt, felvettek egy új kölcsönt és azzal fizették a régit, sőt a kamatokat is ilyen szolid, reális, tisztességes módon egyenlítették ki. Ma már azonban a magyar állam, a magyar gazdaság nem kap kölcsönt; a tőkések bizalmatlanok lettek, a kihelyezett tőkéket a legkülönbözőbb államokból visszahívták. De az idegen tőkék kiáramlása egyetlen államot, egyetlen gazdaságot sem ért olyan váratlanul, mint Magyarországot. Az ország az ellenforradalmi gazdálkodás alatt kénytelen volt újabb és újabb terheket vállalni, az állam okatlan és hallatlanul nagy kiadásait kölcsönökből fedezni. A karhatalom, a fasiszta segédcapatok, a pretoriánusoknak és társaiknak állásbiztosító intézmények mind, mind kölcsönpénzből éltek. A fasiszta gazdálkodást csak így lehetett fenntartani és mindaz a titkos és nyílt alap és szubvenció és konc, ami a fasiszta gazdálkodást jellemzi, kölcsönpénzből folyt a támogatók és egyszersmint támogatottak zsebeibe.

Most azonban a kölcsönök megálltak, vissza kellene azokat fizetni. Erre a visszafizetésre talán még lehetne moratóriumot kapni, ezt még el lehetne odázni, de kamatot már most kell fizetni. Kamatra és törlesztésre azonban egyszerűen nincsen pénz, nincsen idegen valuta, nincsen arany! A Népszövetség tanácsa úgy szól, hogy a magyar gazdaság adjon

el olyan sok árut a külföldnek és vegyen tőle olyan keveset, hogy az exportnak és importnak ez a különbsége körülbelül évi 300 millió legyen és a kereskedelmi mérlegnek ez az aktív egyenlege fedezze a külföldi kamatszükségleteket.

Ezért akadályozza a kormány a behozatalt, ezért állanak le a gyárak nyersanyaghiány miatt. A kereskedelmi mérleg esetleges aktív egyenlege a magyar fizetési mérleg egyetlen remélhető aktív tétele. Éppen ezért vizsgáljuk meg közelebbről, hogy a súlyos betegnek megszerezhetik-e ezt az orvosságot és ha megszerzik, használhat-e ez az orvosság?

II.

A magyar kereskedelmi mérleg állandó passzivitása múlt évben, 1930-ban, aktivitássá váltódott. Tavaly már a lakosság annyira elszegényedett, hogy az 1928-ban behozott 1220 millió pengő értékű, az 1929-ben 1090 millió pengő értékű áru helyett csak 857 millió pengőért tudott vásárolni. Együttal ebben az évben a magyar gazdák nagy kiárusítása következett, az állatállomány nagy részét külföldre vitték és így volt a kivitel 915 millió, így lett a külkereskedelmi mérleg 58 millióval aktív. De már 1931-ben az első 9 hónapban, szeptember 30-ig, 398 millióra csökkent a kivitel. Hiába esett a behozatal a folyó év első háromnegyedében 426 millióra, a külkereskedelmi mérleg 28 millió pengővel passzív! Meg kell jegyeznünk, hogy e kilenc hónap közül az utolsó háromban már érvényesültek a legszigorubb devizarendeletek és a behozatal értékét a kormány a legszigorubb megkötésekkel a múlt évi azonos hónapok behozatalának felére nyomta le! De mit ér mindez? Ugyanakkor a kivitel is majdnem 40%-kal esett! Azok az államok, amelyektől ezek után nem tud, vagy nem akar Magyarország vásárolni, ugyanígy szintén csak a legszükségesebbre szorítják a magyar áruk behozatalt! Minden intézkedés és rendszabály ellenére Magyarország évi 500 milliónál többet nem tud exportálni, tehát ahhoz, hogy a külkereskedelmi mérlege aktív legyen, ennél kevesebbet szabad csak behoznia. Szeptember végén 426 milliónál tart az utolsó 3 hónap importja és a legkülönb kormányrendeletek, a szükséges nyersanyagok, a mezőgazdaságnak okvetlenül fontos műtrágya, a külföldi szén megtagadása ellenére sem fog a 74 millió alatt maradni. Majdnem bizonyos, hogy a magyar kereskedelmi mérleg 1931 végén újból passzív lesz, vagy legalább is olyan jelentéktelen aktív egyenleget mutat majd fel, amely az ország fizetési mérlege szempontjából nem számít.

Arról tehát, hogy a magyar külkereskedelmi mérleg feleslegéből, aktív egyenlegéből teremtsék elő a külföldnek fizetendő 300 millió pengőt, szó sem lehet.

III.

Ha a kereskedelmi mérlegből nem tudja az ország a 300 milliót előteremteni, akkor miből fizet? Fizetési mérlegének egyéb számbavehető aktív tétele nincsen. Az ország a jelenlegi helyzetben a fasiszta államot sem tudja eltartani. Hiszen a gazdasági összeomlás jelei már a nagy válság kitörése előtt, ez év első negyedében megmutatkoztak. Az ipari termelés indexe a múlt év utolsó negyedéhez viszonyítva 14%-kal és a múlt év első negyedéhez viszonyítva 23%-kal esett. Az ipari termékek fogyasztása mindkét időponthoz hasonlítva 11%-kal csökkent! Az utolsó hónapokban a válság még jobban kiélesedett. A textilárak fogyasztása ez év júliusában 40%-kal kevesebb, mint a múlt év júliusában. A gépipar szénfogyasztása 17%-kal csökkent. Az 1931 augusztusi vasérc és finomításra való nyersvastermelés a múlt év augusztusi termelésnek a fele.

---

munka

1931 októberében annyi csőd, kényszeregyesség és más fizetési képtelenség fordult elő, amennyivel 1926 februárja óta nem találkoztunk. Az augusztusban óvatolt váltók értéke 60%-kal több, mint a múlt év augusztusában. A magyar gazdaság, amely tavaly még a stagnálás állapotában volt, ma már a pusztulás periódusába jutott.

Az állam, a rendszer ezt elsősorban az adóbevételeknél érzi meg. A budapesti adóhivatalok kimutatása szerint ez év első kilenc hónapjában a fővárosban 20%-kal kevesebb forgalmi adót fizettek be, mint tavaly. Ez a fogyasztás hallatlan csökkenését és a kincstár érzékeny veszteségét jelenti. Az egész ország adófizetésének visszaeséséről a következő adatok számolnak be: 1929 július—szeptember hónapokban 223.6 millió volt az állam bevétele, 1930 július—szeptemberben 200.7 millió volt az eredmény, 1931 ugyanezen szakában 199.4 millió pengő volt az előirányzat és 171.9 millió a bevétel. Itt is 15%-os az esés.

Hogy Magyarország lakossága nem tudja kiizzadni az előírt adókat, ez az adófajták megoszlásából is következik. Az egyenes adók aránylag még a legigazságosabbak, mert hiszen a tényleges kereset, jövedelem és vagyon után kell fizetni. A közvetett adók, amelyek egyformán adózzák meg a nagybirtokos és a szegény napszámos fogyasztását, a legigazságtalanabbak, még a kapitalista társadalom igazságán belül is. Nos, a magyar költségvetésben a bevételek túlnyomó része a közvetett adókból származik. Még az 1924/25. évi költségvetésben 26.6%-kal szerepelnek az egyenes adók. 1928/29-ben már csak 22%-ra süllyed ez a különben is szerény kvóta és ma a bevételek 922 milliójából mindössze 170 milliót, 18%-ot vesznek be egyenes adó címén, a forgalmi és fogyasztási adók, vámok stb. címén 82% kerül ki a dolgozók zsebéből.

Természetes, hogy a lakosság ezt az adót megfizetni nem tudja. Ma 40%-kal több az adóhátralék, mint tavaly és mivel a kiadások csökkentése csak papíron van meg, a magyar államháztartásnak a folyó költségvetési év első három hónapjában 83.6 millió a deficitje.

IV.

Mindezen adatok alapján a Népszövetség pénzügyi bizottsága azt a tanácsot adta a magyar kormányoknak, hogy a költségvetés kiadási oldala semmiesetre se legyen 800 milliónál nagyobb. Szerinte tudniillik 800 milliónál több bevételt ma az országból kipréselni nem lehet. De a magyar kormány legkülönbözőbb takarékosági szakértői a kiadásokat csak 922 millióig tudták lenyomni. Igaz viszont, hogy sem a hadügyi, sem a karmihatalmi kiadásokból semmit sem töröltek, legfeljebb megígérték, hogy a hadügyi tárcánál kevesebb lesz a — tulkiadás. Ha tekintetbe vesszük azt, hogy 1930-ban, amely évben az itt felsorolt adatok tanúsága szerint 45%-kal kedvezőbb volt a helyzet, az ország 829.6 millióval tudott hozzájárulni az ellenforradalmi rendszer fenntartásához, akkor biztosan állíthatjuk, hogy a Népszövetség által 800 millióra becsült bevétel ez évben semmiesetre sem fog befolyni. A leromlott ország, a pusztuló gazdaság — minden adóemelés és szigorított végrehajtás ellenére — legalább 20%-kal kevesebb adót fog kiizzadni, mint tavaly. De ha a csökkenés csak 10%-os lesz, az államháztartás akkor is 170 millió deficittel fog zárulni. A Népszövetség szerint a magyar kincstár pénztárkészlete oly csekély, hogy a következő hónapban könnyen pénzügyi zavarai lehetnek. Az első negyedév deficitje 83.6 millió, a további negyedévekben ezt csak ugyanennyi felesleggel lehet majd eltüntetni. Honnan veszik majd ezt a felesleget?

A külföldi hitelezőktől most próbálnak rövidebb, hosszabb fizetési halasztást kapni. A 300 millió pengőnyi évi kamatot és törlesztést szintén nem tudják majd fizetni. Ezenkívül a legközelebbi hónapokban, a költségvetési év utolsó negyedében, talán már 1932 elején, vagy közepén, az államháztartás deficitje államcsödhöz vezethet.

Ez az államcsőd az állami szolgáltatások szüneteltetésében jelentkezhet. Egyelőre még csak a községi jegyzők egy része áll hónapok óta fizetés nélkül és a közületek egész sora, például Pest vármegye is, kölcsön-pénzből fizeti tisztviselőit. De ha az állami hivatalnokok, a különböző karhatalmak valamelyik elsején nem kapják majd meg pontosan a fizetésüket és ez az eset meg is ismétlődik, akkor rendül csak majd meg a mai ellenforradalmi rendszer. Ha a gazdasági válság és az állam válsága arra kényszeríti majd az illetékeseket, hogy a leépítések során már a karhatalom kiadásait, a tisztek fizetését is megnyirbálják és a kurzus tulajdonképpen alapjához nyuljanak hozzá, akkor elérkeztünk a tizenkétéves magyarországi ellenforradalom likvidálásához.

Hogy ezt a likvidálást ki végezheti el és hogyan, arra legközelebb még visszatérünk.

Nádass József

A SPANYOL FORRADALOM MOZGALMI KÉRDÉSEI

A spanyol forradalom természetesen magára hívta a világ dolgozóinak figyelmét, azt látjuk azonban, hogy ez az érdeklődés bizonyos mértékben egyoldalú. A spanyol forradalomban nagyfontosságú mozgalmi problémák tárulnak fel, melyek kielemezése ma elsőrendű érdeke a proletariátusnak, annak ellenére azonban — s ez sok tekintetben jellemző a nemzetközi munkásmozgalom, vagy legalább is jó részének ideológiai munkájára — e téren számottevő tevékenységgel nem találkozunk s az események sorozata csak mint *spanyol* kérdés jelenik meg a mozgalmi sajtó tömegének hasábjain. Különösen áll ez a mozgalom reformista irányára, amely a spanyol forradalomban nem lát egyebet, mint a spanyol demokráciáért vívott harcot, amely a polgári radikalizmus bal- és a szociáldemokrácia jobbszárnyának koncentrációs uralmával már körülbelül céljához is érkezett. Holott nyilvánvaló, hogy e forradalom jelentősége sem ezzel, sem pedig általában a spanyol társadalmat alakító hatásában nincs kimerítve, sőt: a nemzetközi munkásmozgalom szempontjából jelentősége ugyyszólván ezen a ponton tul kezd nagyranőni. A spanyol forradalom nemcsak Spanyolország, hanem ezenfelül a világ proletariátusának a problémája.

II.

A nagy orosz forradalom a kapitalizmuskorabeli forradalmak fejlődésvonalaának döntő pontján áll. Kierlelődnek, összefoglalódnak és szerveződnek benne az előző utszakasz, tehát a nagy angol és francia forradalomból 1848-on, a párizsi kommünön és az 1905-ös orosz megmozduláson át megtett ut eredményei (itt főképpen arra kell gondolnunk, hogy ezekben a polgárság és proletárság megmozdulását jelentő forradalmakban mint tolódik el állandóan a súlypont az utóbbi felé), másrészt mértékül szolgál a vele egyidejű s az utána következő (európai és Európán kívüli) forradalmak elemzésénél.

munka

Ha már most a spanyol forradalom alapjait és szerkezetét nézzük, azt látjuk, hogy számos tárgyi előfeltételében és adottságában sok és mély hasonlóságot mutat az orosz forradaloméival, azonban alanyi adottságaiban, tehát a tömegek forradalmi felkészültségében alapvető és megszekiható eltérés mutatkozik.

A tárgyi feltételek hasonlatossága nyilvánvaló s erősebb, mint az 1918 óta lefolyt európai forradalmak bármelyikénél, a magyart sem véve ki. 1. Mindenekelőtt egy igen lassan és nehezen haladó agrár-feudalizmust látunk, mely több mint fél évszázada folyó halálküzdelmében is konokul védelmezni tudja földjét, gazdasági uralmát és rendi kiváltságait az ipari és kereskedelmi tőkével s a földnélküli, jobbágysorban tengődő parasztsággal szemben. 2. A kapitalizálódás súlyosan elkésett, megalapozottsága hiányos, emellett fejlődése nem nemzeti (polgári) egységet építő, mint például Német- vagy Olaszországban, hanem nemzetiségi kérdést kielező (katalán, baszk kérdés) csakugy, mint a lengyel és balti nemzeti kérdések a cári Oroszországban. 3. Ez a két jelenségkör adja meg a spanyol földkérdés döntő fontosságát és egyben, mint látni fogjuk, a forradalom mai polgári szakaszának szerkezeti gyöngeségét: a polgári forradalom mögött nem áll egy erős és hordképes polgári osztály, mint ahogy az utolsó évszázad elég sűrű forradalmi megmozdulásai is mindig nélkülözték az erős és tudatos osztály erőforrását és magukban omlottak össze. 4. Ezekből folyik viszont az uralkodói hatalom sajátos jellege — már Marx megállapította az orosz és spanyol önkényuralom ázsiai jellegben való hasonlatosságát — s a hadsereg különleges helyzete: vessük csak össze a spanyol hadsereg évszázados politizálását a cári Oroszország palotaforradalmaival. 5. Figyelemreméltó mindkét helyen az egyház rendkívüli hatalma, a parasztságnak állandó lázadozás mellett való vallásos tultengése s a hasonlatosságoknak még egész sora.

A polgári osztályerők elégtelenségével szemben mint feltörekvő, forradalmi tömeg áll a proletariátus. Itt is szembeszökő, hogy mindkét ország egyik legfőbb, sőt központi problémája: a kisebbségben, de előnyösebb anyagi, szellemi és szervezeti felkészültségben levő ipari proletárság helyzete és feladatköre a parasztság nagyobb, de elmaradottabb, másrészt azonban a forradalmi erőforrás szempontjából nélkülözhetetlen tömegeivel szemben, hiszen ugy az orosz, mint a spanyol mozgalom az állandósult parasztforrongás talaján és légkörében fejlődött ki.

De itt jelentkezik az a döntő eltérés, melyről az előbb beszéltünk. Oroszországban az ipari proletárság felismerte az élcsapatelv jelentőségét és vállalta ezt a feladatot. Így válik a tulnyomóan ipari munkásságu orosz szociáldemokrácia a század fordulóján paraszttömegeket is megmozgató szociális forradalom eszméjének hordozójává (maga mögött hagyva és támadni kényszerülve a javarészt agrártömegű szociálforradalmár pártot); a forradalmat tudatos előkészítés és szervezés kérdésévé teszi, két évtizeden át minden tevékenysége ebben a célpontban fut össze. Az orosz munkásság készül a forradalomra, annak minden kérdését kidolgozza és megszervezi.

A spanyol munkásság nem erre az utra tér. A spanyol szindikalizmus, a szindikalista mozgalom e legjellegzetesebb ága az osztályharc lehetőségét csak a gazdasági harcban látja s így a politikai küzdelem s a politikai egységesítés gondolatának elvetésével valósággal falat emel az ipari munkásság és a parasztság közé. A forradalom kérdésében az ösztönösség, a spontaneitás álláspontján áll, mert elképzelése nem a szervezett forradalom, hanem a gazdasági harcból spontán kirobbanó tömegsztrájk, melynek forradalmisága kétségtelen ugyan, de amelyben a társadalmi for-

radalom mindenre kiterjedő tudatossága nincs meg. Így keletkezett aztán az a helyzet, hogy a szindikalizmus egyrészt a nyugati országokban a reformista mozgalom korában a forradalmi gondolat megőrzője marad, másrészt azonban azzal nem tud mit kezdeni és az érzelmi elszántság fokán ragad.

539

III.

A spanyol szindikalizmus szakmai szövetsége, a Confederation Nacional de Trabajo, több mint 800.000 embert foglal magában, ezenfelül kisebb önálló, de szintén szindikalista alapon álló szakmai szervezetek is működnek, a spanyol ipari munkásság nagyobb fele tehát a szindikalizmus táborában áll. Ez a körülmény a spanyol forradalom egyik legnagyobb szervezeti fogyatékoságát jelenti: azok a tömegek, melyeknek forradalmi lendülete a legerősebb (s mellesleg a legrégebb), s amelyek nyár óta véres, de rendszertelen tömegsztrájkok (Sevilla, Barcelona, Huelva, Cordoba, San Sebastian stb.) guerillaszerű sorozatában tettek tanúságot elszántságukról, csak szabadcsapatok megszervezettségének a szintjén állanak s ezek a tömegek számra tulnyomóak. Így érthető, hogy a szindikalizmus első nemzeti kongresszusa, mely a nyár elején Madridban folyt le, egyrészt intranszigenesen kimondta, hogy a köztársasági kormánnyal és az országgyűléssel szemben, melynek forradalmiságát nem ismerte el, úgy áll, mint bármely más elnyomó hatalommal szemben, ugyanakkor azonban oly követeléseket állapított meg — analfabétizmus elleni küzdelem, sajtószabadság, egyesülési jog, sztrájkjog, munkanélküliség csökkentése, a polgári tulajdonjog áttörése a termelés érdekében —, melyek nem egyebek, mint egy radikális program polgári forradalom követelései. Viszont kétségtelen, hogy ellenzékbe kellett vonulnia nemcsak elvi okokból: azért, mert a köztársaság, mint polgári *politikai* vívmány nem a szindikalizmus vonalán fekszik, hanem már magukból e fenti követelésekből folyólag is, mert a köztársasági kormány ezek jórésztét részben nem tudja, részben nem akarja megvalósítani. Az analfabétizmus elleni küzdelemre nincs elég pénz, a sztrájkot kötelező paritásos egyeztető bizottságok létesítésével és nyolc napi előzetes bejelentési kötelezettséggel valóssággal hatósági engedélyhez kötik, a munkanélküliség nő és az országgyűlésnek az az őszi határozata, mely a magántulajdon *elvi* megszüntetését akarta törvénybe iktatni, mint emlékezetes, a kormány lemondását eredményezte.

Az ellenzékbevonulásnak és a tömegsztrájk-mozgalmaknak meglelt a következménye: a szindikalizmust törvényen kívül helyezték, szervezeteit feloszlatták s a spanyol munkásság e hatalmas tábora ma oly üldöztetésben él, mint akár Primo de Rivera diktaturája alatt. Ezek az események egyfelől igazolják a szindikalizmus töretlen harci készségét, de másfelől a marxi és marxista kritika állásfoglalását is e mozgalommal szemben. Ismét beigazolódott, hogy a szindikalista-mozgalom minden elszántsága mellett is helytelen uton jár. Tömegakciói, melyekben jórészt még mindig a Proudhon—Bakunin-vonal szervetlen erőszakelmélete érvényesül, nem mutatják egy felemelkedésre és beérkezésre hivatott, modern osztály társadalmi harcának gazdaságosságát, tudatosságát és szerves totalitását. Ez pedig azt jelenti, hogy a mozgalom elérkezett a szindikalizmus likvidálásának szükségességéhez s a forradalmi spanyol munkásságnak, ha osztályharcával nem akar holtpontra jutni, ezt a feladatot vállalnia kell, amelyre különben az események dialektikája is szorítani fogja. És ha meggondoljuk, hogy a szindikalizmus nemcsak a spanyol, hanem az olasz, a francia, sőt sok tekintetben az északamerikai munkásmozgalomnak is egyik főproblémája s e mozgalmakból, mint kiáramlási helyekről

---

munka

hogyan keveredett bele a nemzetközi munkásmozgalom egész vonalába, tisztán áll előttünk, hogy a spanyol forradalom — folytatva és nyilván befejezve azt a munkát, amelyet az orosz forradalom az anarchizmus felszámolásával végzett — e munkájában nagy történelmi feladatot teljesít.

IV.

E munka irányítása természetesen a marxista munkásmozgalomra hárul. Itt az a kérdés merül fel, mit végeztek eddig és mit ígérhetnek a spanyol munkásmozgalom *pártjai*?

Az aránylag kicsi, de jól szervezett szociáldemokrata párt a forradalom kitörése óta kormányon van, koalícióban a köztársasági polgársággal, s a júniusi választások révén az országgyűlés legerősebb pártja lett. A választási győzelem után a párt kimondta, hogy a kormányban nem vesz részt, de egyben utasította minisztereit a továbbiakig való maradásra. Szeptemberben a polgáriak felajánlották a pártnak, hogy vegye át a kormányt, de a párt a koncentráció fentartása mellett döntött. Ez a határozat több szempontból is érdekes. Mindenekelőtt mutatja, hogy a parlamentáris beállítottságu és országgyűlési többséggel rendelkező párt a polgári blokkal szemben nem tud oly programot hozni, amely igazolná uralmát saját tömegei felé, de másfelől e határozatban a tavasszal kimondott résztnemvétel álláspontja is el van ejtve: a kormányssocializmus megtagadása a szociáldemokrácia gondolkörétől ma merőben idegen. Marad tehát a kompromisszum, a polgári kormányzatban való részvétel s az érte való felelősség vállalása, aminthogy a párt részt vállalt a Primo de Rivera diktatúrájáért való felelősségben is, Largo Caballerot, a mai munkaügyi minisztert és pártvezért beküldötte a diktatúra államtanácsába. S a koalíció felelősségének vállalása nem csekély, mert a köztársaság kifejezett célja a kapitalizmus kiépítése és stabilizációja: — mellesleg, mennyire illuzórius cél, kapitalizmust építeni a tőkés rendszer szerkezeti válságának sorsdöntő kiéleződésében, mikor a legjobban kiépített rendszerek, egy USA, egy Anglia összeroppanna, — a polgárság azért ejtette el a monarchiát, hogy megmenthesse a rendszert. A legutóbbi rendtörvényjavaslat súlyos büntetéssel kívánja sujtani többek közt a fegyveres erő ellen való izgatást, az ország hitelének vagy a közrendnek ártó hírek terjesztését, az előre be nem jelentett, vagy a kötelező egyeztető bizottság visszautasításával kimondott sztrájkot, minden nem gazdasági sztrájkot; a belügyminiszter jogosult betiltani minden vallásos, társadalmi vagy politikai gyűlést vagy tüntetést, ha az feltehetőleg zavarja a békét és rendet.

A spanyol szociáldemokrata párt, amely a II. Internacionale pártjai közül talán a legmesszebb ment el a kompromisszum-politika terén, ténykedésével csak úgy a szociáldemokrata pártok válságkomplexumához tartozik, mint akár MacDonaldék színvallása, vagy a német türelmi politika és pártszakadás; ez a párt tehát a spanyol munkásosztály feladatainak elvégzésére alkalmatlan.

A III. Internacionale alapján álló munkásság négy pártban vagy párt-szerű alakulatban tömörül. Ezek: 1. a kommunista párt, 2. a katalán föderáció, 3. munkások és parasztok szövetsége, 4. Trockista-csoport. Számbelileg nem erősek, a cortezválasztásokon, melyen egyébként mind a négy párt résztvett, a kommunisták 14.000 szavazatot kaptak. Ez még nem jelentene tulságos hátrányt, de szervezetük és működésük a hibák sorozatát mutatja. A k. párt programjában sokkal tudatosabbon foglal állást a szindikálizmus kérdésével szemben, mint a szd. párt és jól látja a kérdés osztályharcdöntő jelentőségét. A forradalom politikai és

szakmai mozgalmi kérdését szoros egységben látja s törekvése az, hogy a szindikálizmus szervezeteit belülről hassa át. Ehhez azonban jóval nagyobb súlyt kellene helyeznie a szakmai szervezkedésre s az üzemek jelentőségét sokkal inkább az előtérbe kellene állítania; így aztán e téren még alig tud eredményt felmutatni. Működése általában passzív (a választási propagandát p. o. elejtette), emellett szektaszerű, a négy párt súlyos harcban áll egymással, ugyanakkor kifelé gyakorlati befolyásuk alig van. Ily körülmények között a forradalom irányítása ma ettől a pártcsoporttól sem várható — mindenekelőtt a pártegységet kellene megteremtenie — s a spanyol proletáriátus vezető párt nélkül áll.

V.

Mi tehát a spanyol forradalom mozgalmi mérlege? Amint látjuk, olyan erők szabadultak fel és olyan kérdések várnak feleletre, amelyeket az eddigi események még nem hoztak egyensúlyba és nem oldottak meg. A forradalom mostani szakasza vége felé közeledik. Eredménye az volt, hogy 1. megszüntette a királyságot, megmutatta a munkásosztálynak a polgári köztársaság céljességét s ezzel megkezdte ennek az osztály-illúzióknak a lerombolását, 2. felfedte a való társadalmi problémát, kijelölte a küzdelem frontját és felvonultatta az erőket, 3. a mozgalom nyílt kérdésévé tette a szindikálizmus felszámolásának s a vezető párt kialakításának jelentőségét és szükségességét.

A spanyol forradalom, melyet a polgárság és munkásság átmeneti egysége indított meg, már túl jutott azon a történelemből jól ismert időponton, amelyben a munkásság útja elválik az ellenforradalomba induló polgárságtól. Ebben a helyzetben az első szakasz eredményei a további küzdelem alapjává és utmutatójává válnak. E küzdelem legközelebbi szakaszának lényege tehát: harc a tömegekért s ez a fentiek értelmében a szindikálizmus történelmi felszámolását is jelenti. S a nemzetközi munkásmozgalom szempontjából is: ez lesz e szakasz egyik legnagyobb jelentősége.

Falus Ervin

A VICELÁNY

*Rózsaszín bluzban söpri a gangot,
16 éves lehet s a rikitó szín alatt
keményen feszül a melle.
Vidékről jött, ha otthon marad
markot szedne a többi lánnyal
s egy-két év múlva gyermeket szoptatott
volna. — De itt ebben a piszkos városban
előbb leveti ráncos szoknyáját, majd
tisztességét is, mint megunt gunyát
s valami szépenfésült szabó, vagy
borbélylegény lesz a kedvese.
Messze maradt tőle a falu csöndje,
hűs hajnalok — esték tiszta illatát
nem érzi s urias szoknyában örül,
hogy nem kell kapálnia.
Fiatal arcára koravén ráncokat rajzol
a város, ez a piszkos kerítő asszony,
s úgy hiszem: altató gyermekdalt nem
fog dudolni soha.*

Csiga Kató

---

munka

EGY EMBER ÉLETE

CIMÜ ÖNÉLETRAJZSOROZATOM 5-IK KÖTETÉBŐL *

Ezekben az időkben sokat beszélünk irodalomról. Zola és Gorkij voltak az ideáljaim. Törpének és tehetetlennek éreztem magam, ha rájuk gondoltam. Nagy belső kríziseken megyek át majdnem naponta. Eddig azt hittem, az írás játék nekem s most tudom, hogy nehéz, felelősségteljes munka. Csakugy írni össze-vissza hangulatból, az egészen más. De bennem olyan nyugtalanságok vannak, amiktől meg kell szabadulnom, amik az írásaimon át szállnak el belőlem s amikor pontot teszek verseim vagy novelláim után, újból elfognak az előbbi nyugtalanságok. Örökös kielégítetlenség és örökös vágyakozás a megnyugvás után. Ha máshol, tegyük föl, Oroszországban születtem volna, valószínű, hogy egészen másképp fog-nám föl az írói hivatást. Az orosz írók könyveinek olvasása után beszél-getni szoktunk arról, hogy mennyire más, élményekben mennyivel gazdagabb lehet az ő életük.

S így az irodalmuk is egészen más. Könyveikben olyan emberek buk-kannak elő, az együgyü lelkű hercegtől kezdve az utolsó csavargóig, ami-lyenek nálunk nem léteznek. Sokáig föl se vetődött bennem annak a föl-tevése, hogy ugyanilyen figurák élnek itt mi közöttünk is, csak a mi szemünk nem látja meg őket, a sok tarka-barka szín közül nem tudjuk kihalászni a legérdekesebb és legérdemesebbeket. Ma már tudom, látá-sunk fogyatékossága az oka annak, hogy íróink munkássága sokkal impresszionisztikusabb, könnyebb fajsúlyu, mint az oroszoké. A dolgok mindenütt sokszínűek és sokoldalúak, egyazon időben magasabbak és mélyebbek, csak legyen szem, amelyik meglátja ezt a gazdagságot. Néha, úgy érzem, hogy látóvá válnak a szemeim és ilyenkor a körülöttem lévő emberek között meglátom azokat a figurákat, akik megírásra érdemesek lennének, akiket ugyanugy meg kellene írni és meg kellene szólaltatni, mint az orosz regényekben élő alakokat. De ennek a munkának elvégzésé-hez író kellene. Bennem nincs meg annak a képessége, hogy ezt a föl-adatot elvégezzem. Ennek az átérzése néha kétségbeejtően hat rám, máskor, a szerencsésebb időkben még erősebb munkamegfeszítésre kény-szerít. Ilyenkor látok, érzek és gondolkodom. Életemnek ebben a sza-kaszában vagyok most is. Mindaz, ami előtt eddig már évek óta közöm-bösen elhaladtam, megállit egy-egy pillanatra és megmutatja magát egész valóságában.

Már évek óta s naponta a Lehel-piac mellett szoktam eljárni anélkül, hogy érdemesnek találtam volna ezt a helyet arra, hogy megálljak előtte és megnézzem, mi mindenféle zsufolódik itt össze az életből. S most látom, itt jelen vannak mindazok a figurák, akik az orosz regényekben olyan közel tudnak férközni hozzám.

Itt vannak a halas asszonyok. Melyik írónk látta meg őket, melyik könyvben lépnek elénk, hogy megszólítsanak és mi fölfedjük az ő életük történetét? Nem láttuk meg őket, pedig itt élnek emberemlékezet óta. Van közöttük fiatal és idősebb, szőke és barna, akinek tömpe az orra vagy himlőhelyes az arca s valamennyiök előtt ócska, viaszosvászon kötény van, piszkosak és messziről rossz-szaguak. Ott álldogálnak a tek-

* Dante-kiadás, 1931 december.

nők között, amikben hasas pontyok és vékony, hosszufejű csukák uszkálnak. S néha ezek az asszonyok belenyulnak a teknőbe, kiemelnek egy halat s egy fabunkóval kettőt, hármat a fejére csapnak. A hal vonaglik az ujjai között, aztán csendesen meghal. Nagy késekkel fölfelé kefélik a pikkelyeit s a halott jószágról ezüst tallérok szállnak föl a levegőbe. S néha fejbe se ütnek ezek az asszonyok a halakat, nagy késükkel elevenen hasbaszurják őket, kiveszik a beleiket s az állat még él akkor is, mikor darabokra szelik.

Elgondolhatatlan, hogy micsoda kegyetlenségek laknak ezekben az asszonyokban. Nincs érzékük ahhoz, hogy fölfogják a halak kinjait és nem érzik át a kinját annak, hogy télen a hideg víz véresre marja a kezüket s nyáron a forró napsütésben olyanok ezen a piacon, mint az eleven, sötét zsirfoltok. Kegyetlenek a halakhoz és kegyetlenek önmagukhoz. Este pedig hazamennek az embereikhez és gyerekeikhez és akkor átváltoznak, mint akiket visszavarázsolnak. Feleségek és anyák ők is. Csak ők ezt nem tudják s közülünk is csak kevesen veszik ezt észre.

És itt vannak a tyukászok, telezsufolt ketreceik között, a szörnyű büzben s a ruhájuk alatt a nyugtalanító tyuktetükkel. Ezek is asszonyok, szeretők és anyák és egyben hóhérai énekelő tyukocskáiknak és kivörösödött taraju kakasaiknak. Ezek mellett is ott van a nagy kés s ha jön a pillanat, minden további nélkül átmetszik a tyukok és kakasok nyakát. Véres a ruhájuk és a kezeik is véresek, mint a sötétlelkű gyilkosoké.

És itt vannak az öreg emberek, akik valamikor zsákot hordtak a Dunaparton vagy a maró- és furógépek előtt dolgoztak a gyárakban, fönt libegtek az épületek állványain, lovat hajtottak vagy szemetet hordtak a város szolgálatában s most itt lézengenek, mint akik áthullottak a nagy rostán. Van közöttük olyan, akinek szép, ezüst szakáll fekszik rá a köhögős mellére s van olyan, akinek elhullott a haja a nyavalyáktól s mint valami beteg, kis forrásokból állandóan víz szivárog a szemeiből. S van közöttük egy, akinek három pár cipő van a lábán és három kalap a fején. Olyan ez, pontosan olyan, mint Tolsztoj öreg, szent emberei, olyan, mint az a zarándok, aki száraz lábbal jár a víz tetején, akit az író fölmutatott a világ előtt. S ime, ezt az öreget itt a piacon senki sem látja. Felesége is van neki és azt sem látja senki. Csak a kutyák. Csak a kivert, gazdátlan kutyák ismerik őket. Megállnak előttük és enni kérnek tőlük. S ha az öregeknek van valami harapnivalójuk, akkor megosztják ezekkel a kutyákkal. A kutyák szeretik, de az emberek nem ismerik őket.

Naponta elmegyek e mellett a piac mellett és néha visszalátom magam ezek közé az emberek közé. Mint munkanélküli munkás ezen a piacon szoktam venni magamnak lóvirslit és olcsó kukoricakenyeret és sohasem láttam meg semmi különösebbet magam körül. Ugy benne voltam a környezetemben, mint az egy szál fa az erdőben. Ott álldogáltam valamelyik bódé déli oldalának dülten és süttettem magam a meleg napocskával. Elöttem pénzre játszottak a munkanélküli társaim, a bódé tövébe flaszterköveket hordtak össze, ezeken a kemény sámlikon asszonyok üldögéltek s a szörnyű vastag lábaik kilátszottak a szoknyáik alól.

Milyen hosszú utat kell megtenni az embernek ahhoz, hogy értelemmel tudja fölfogni azt, amit megélt!

Igy multak el fölöttem 1913-ban az élet és az irodalom napjai.

Kassák Lajos

---

munka

AZ ÖTÉVES TERV AZ OROSZ IRÓK RIPIORTJAIBAN

A szovjetkormány, mint ismeretes, felszólította a proletárirókat, hogy menjenek le mezőgazdasági és ipari üzemekbe s írják meg, amit ott tapasztalnak. Egy erősen baloldali francia folyóirat (Nouvel Age) az európai olvasóközönség számára hozzáférhetővé tette e beszámolók egynémelyikét s így az orosz írók ábrázolásán keresztül mi is képet alkothatunk magunknak egyfelől arról, milyen eredményeket ért el az öt éves terv megvalósítása, másfelől, miképpen oldották meg az orosz írók a rájuk bízott feladatot.

Maga a feladat nem jellegzetesen orosz. Ujabban a német írók is egyre nagyobb érdeklődéssel látogatják a bányákat, ipartelepeket, különösen amióta az ugynevezett „Neue Sachlichkeit“ jelszavával divatba jöttek az objektív ábrázolásra törekvő, száraz, szándékoltan szakszerű helyzetjelentések. Ámde ezek a német folyóiratokban napvilágot látott „nagy riportok“ mégis mások, mint azok a cikkek, amelyeket a következőkben ismertetni szándékozunk. Az a német, vagy francia író, aki az ipartelepeket járja, polgári intellektuel s e minőségét minden baloldalisága mellett sem tudja megtagadni. A tendencia, amelyet riportjába belevisz, valahogy a dolgok felett lebeg, a szempont, amely szerint a tényeket csoportosítja, az „érdekesség“ jegyében történik. Sosem felejt el, mert el sem felejtetheti, hogy írásműve olvasók számára készült, mégpedig olyan olvasók számára, akiknek az ipartelep, a bánya valami ismeretlen terület, amely az ő normális életfeltételeitől merőben különbözik. Állandóan érezni ezekben az írásokban a távolságot az író és a tárgya s ugyanolyan mértékben az olvasó és a tárgy között. A távolságot, a felháborodást a szociális agitáció pátosza tölti ki.

Az orosz írók helyzete más. Ők benne élnek országuk valóságában, amely nem ismer társadalmi hierarchiát, ahol tehát nincs is lényeges különbség a szellemi és kézi munkás között. Az író nem ereszkedik le témájához, nem keres benne sem érdekességeket, sem egzotikumokat, hanem egész egyszerűen beszámol arról, amit tapasztalt. Hozzáállása is más a dolgokhoz, mint az európai írónak; eleinte talán ő is csak szemlél, jegyezget, de csakhamar rájön, hogy a dolgok teljes megértéséhez részt kell venni a dolgokban. Így aztán azok az írók, akikről itt szó lesz, beálltak a munkások közé és kezükbe vették a szerszámot. Ez a magyarázata annak, hogy a jelentésekben annyi a műszó, a szakkifejezés, ami egyrészt nélkülözhetetlen a dolgok pontos ábrázolásához, másrészt tisztán írásbeli szempontból is kifejezővé teszi a nyelvet. Legáltalánosabban tehát az ötlik szembe, hogy míg a német riportíró önkéntelenül is a fogyasztó szempontjából szemléli a termelési processzust, addig az orosz író teljesen összeolvad a termelőkkel.

Az európai olvasónak, aki e jelentésekben böngész, talán feltűnik, hogy ez üzemi jelentésekben sehol sincs szó nyomorról, elégedetlenségről, sztrájkmozgalmakról és sztrájktrőrökről. Hogy ez nincs így, ez az új orosz termelési rendből következik.

Sejfulina Lidia, az ismert orosz írónő a legnagyobb állami vasöntődék egyikében, a Vörös Háromszögben dolgozott. Ez egy leningradi nagyüzem, 22.000 munkással. A gyár sinkörzete 46 kilométerre terjed. A munkások heti öt munkanappal csapatokra osztva dolgoznak, akik megfelelő időközökben leváltják egymást. A modern amerikai gépek üzembehelyezése

óta a termelés megháromszorozódott. A munkások átlagos keresete havi 150 rubel, minthogy azonban akkordtermelésre dolgoznak, egyesek jóval többet keresnek. E rendkívül modern üzemben a csoportokat általában fizetik, akik aztán felosztják egymás között a bérösszeget, a munkateljesítmény és a munkaminőség szerint. A gyár villanyerőre van berendezve, ám a modern gépek mellett a régiebb fajta szerszámok is használatban maradnak az anyagihiány következtében s valósággal versengés folyik a munkások között, kinek sikerül jobb szerszámot elkaparintani. Az ötéves terv eredményessége érdekében egymással vetélkedő mintacsapatok dolgoznak a gyárban. A gyárban több helyen kifüggesztett napi ujság grafikonokban ábrázolja a termelési eredményt osztályok szerint s felsorolja a legszorgalmasabb munkásokat. Munkaszünet idején a munkások első dolga a máris frissen kifüggesztett ujsághoz sietni, megvitatni az eredményeket, megbeszélni, mi az oka, ha valamelyik üzemben esett a produkció s mit lehetne tenni ellene. A legszorgalmasabb munkások erkölcsi elismerésben, vagy más természetű jutalmazásban részesülnek. (Például külföldi tanulmányut.) A kommunista párt tagjai természetesen is az u. n. rohamcsapatok tagjai, azaz kötelességük a maximális termelési eredményre törekedni. A rendkívül gyors munkatempó igen nagy figyelmet igényel. A gépek dübörgésében egymással beszélgetni amúgy sem lehet. Egyes osztályokban egészségtelen a levegő, vagy veszélyesebb a munka. Ilyenekben a munkások csak hat órát töltenek egyfolytában s egy üveg tejet kapnak külön. A munka menetelére felügyelők ügyelnek. Az ő dolguk vigyázni arra, hogy a termelés tempója ne lassuljon, másfelől azonban arra is, hogy a tempó ne váljék a minőség rovására. A gyár vezetősége a mintacsapat tagjaiból ösztönzőket küld ki a vidéki gyárakba, hogy megtanítsák a többieket, hogyan lehet intenzifikálni a termelést.

Mikhailov Nikoláj a moszkvai Sarló és Kalapács vasgyár munkásaként teszi meg jelentését. Ez a gyár 1919-ben csak 372 munkást foglalkoztatott s még az 1928—29-es esztendőben is csak 94 százalékát váltotta be az előre megállapított termelési mennyiségnek. A gyár tehát rossz hírben állt. De kevéssel a jelentést tévő érkezte előtt megindult a munkásrohamcsapatok szervezése s az 1930-as esztendőben 113 százalék eredményességet mutatott fel. Itt rendkívül szigorú a fegyelem, de azt eredményezte, hogy a gyár az októberi forradalom tizenharmadik évfordulóján megkapta a munkás-vörös-zászlót, amelyen ez a felirat olvasható: „Annak a telepnek, amely a legeredményesebben dolgozik az ötéves terv megvalósítása érdekében.“ A nehezebb és könnyebb munka szektorokra van bocsátva. A munkások minden egyes csapatja tudatos együttérzéssel dolgozik, senki sem ragaszkodik a maga munkájához, hanem ott ugrik be, ahol szükség van rá s az elfáradtakat nyomban leváltják, illetve hátrább helyezik, egy kevésbé fárasztó szektorba. Ebben az üzemben tehát tökéletesen megvalósult az a jelszó: „Egy mindenkiért, mindenki egyért.“ Ez év márciusában az eredményesség 127 százalék.

Kreptyukov Dániel egy krimvidéki falu irattárát kutatja föl. Bölcs községi tanácsi határozatok közöl az 1921-es nehéz esztendőből, amelyekből kitűnik, milyen talpraesett módon vitték át a gyakorlatba az egyszerű parasztok a kommunista elveket. Ezek a határozatok néha meglepően szigorúak, néha meglepően megértőek és emberségesek. Közöljük egy párat belőlük.

Felvétetett 1921 július 9-én. Mivel a községben kevés az élelem, akik dolgoznak, ehetnek, akik nem akarnak dolgozni, csak annyit kapnak, amennyi a dolgozók után marad. Másként éhinség volna.

1921 június 17. Krasovszki tisztsége alól felmentését kéri arra való

---

munka

hivatkozással, hogy azt mondják rá, nyaggatja és munkára kényszeríti földijeit. Határozat. Krasovszkit megbizzuk, nyaggassa tovább a lustákat és haszontalanokat s maradjon meg állásában.

1921 július 3. Moldsenkót elküldtük Szinfelopolba eladni a takarmányt és nem hozott számlát. Határozat. Elfogadjuk ami pénzt hozott s megintjük, hogy máskor hozzon számlát.

1921 július 16. A siváki erőd parancsnoka visszaköveteli az onnan elhurcolt harmóniumot és egyéb dolgokat, nevezetesen asztalokat, székeket stb. Határozat. Megtagadjuk. A faluban van elég gyerek, tanuljanak a harmóniumon. Egész más az élet, ha zene van. Egy pár asztalt, egy-két széket kaphat.

Podberejni nem adja le a tyuktojásokat a községnek, vagy ha le is adja őket, megtart magának belőlük és táplálkozik velük, noha igénybeveszi a közös konyhát. Ez rá lett bizonyítva. Határozat. Meg kell dorgálni tojáslopásért, sőt tyuktolvajlásért is, mert biztos, tyukokat is megtart, ha a tojásaikat megtartja.

Kovalcsik ezüstpénzért döglött lóhust ad el a tatároknak, meg pálinkáért, mert részegen látták. Meg dohányért. Határozat. Kovalcsikot ki kell kergetni a faluból. Disznó gazember. Szégyent hozott a községre.

Egyhangu határozat. A falu minden tagja köteles napkeltétől napnyugtáig dolgozni. (Hajnali négy órától esti kilenc óráig, azaz tizenhét óra.) Az író megjegyzi, hogy ez szószerint értendő, mert a falu nem tudná egyébként fentartani magát s adósságba esne. Igen megható a következő jegyzőkönyvi adat:

1921 október 8. Petrik elvtárs szóváteszi, hogy az általános nyomor miatt a község csak úgy tudja fentartani magát, ha forgótökére tesz szert. Az amerikai proletariátushoz kellene fordulni, hogy segítsenek ki bennünket a bajból. Petrik elvtárs, aki hosszabb időt töltött Amerikában, azt az ajánlatot teszi, hogy kimegy és beszél velük. Határozat. Megbizzuk Petrik elvtársat, kérjen segítséget az amerikai proletariátustól, mondja el nekik, hogyan élünk a faluban s milyen az élet Szovjetországban. Adunk Petrik elvtársnak pénzt és uti elemőzsiát, hogy ne vesszen éhen, amíg odaér, mert az út hosszú.

Petrik elvtársat Szinfelopolban lebeszélték utjáról. Ő azonban nem bizik az ottaniakban s magához Leninhez megy Moszkvába, hogy közölje vele szándékát. Lenin azt mondja neki, hogy az amerikai proletariátus nincs szervezve s így hát nem is érdemes kiutazni hozzájuk. Petrik egyhónapi távollét után visszaérkezik falujába s beszámol a községbelieknek nagyjelentőségű utazásáról. A tanács szomoruan veszi tudomásul az uteredménytelenségét s közelebbfekvő módon igyekszik segíteni helyzetén.

Ebben a történetben a legmeghatóbb az a nagy hit, amit a kis orosz falu lakosai a szegény embereknek, azaz a világ proletariátusának összetartásába vetnek. Igen jellegzetes a következő rövid határozat is:

Bilusova asszonyt és büntársát, Zincsenkót elűzzük a községből magzatelhajtás miatt... Ebből kitűnik, hogy a falu szigorúan elítéli az élet meggátolását célzó kísérleteket. A falusiak hajlandóaknak mutatkoznak a nagy éhínség ellenére felnevelni a gyereket, tehermentesíteni anyját a terhesség és szülés idejére a munka alól. Nem hajlandók ellenben szegyenek tartani a másállapotot, mert a megindított vizsgálatból kitűnt, hogy a leányanya szegyenből akart szabadulni gyermekétől.

Hogy milyen élet folyik mostanában az orosz faluban, arról Tretjakov Szergej számol be jelentésében.

Hajnali három órakor megszólal a harang. Szergej Bolodov, a harangozó felkelti a falut. (Más falvakban beöntötték a harangot, ott villany-

csengővel ébresztik fel a lakosságot.) Ezzel a Bolodovval állandóan pörlekednek az asszonyok... Engem ne írj föl holnapra a munkához, mert nagymosásom van. Az emberek kiugrálják az ágyukból, mosakszanak, ki lavórban, ki pedig az udvaron az artézi kut rézcsapjai alatt. A kut mellett öt méter átmérőjű, egy és negyed méter magas kondér áll, ebben estére vizet melegítenek, hogy aki akar, megfürödhessen. Nyárban a falu nyakába szakadt a munka. A mezőről már sipol a cséplőgép. Mechanikusa be se jár a faluba, künn alszik a masina mellett. Már a harangszó előtt begyújtotta a gépet, most fűtyszóval jelzi, hogy készen áll a munkára. Ugyancsak korábban kelnek a fejős asszonyok, akik a harangszóra már el is végezték a dolgukat s viszik a csöbröket az istállókból a pincébe. Ettől a munkától mindenki huzódozik. A község háza előtt utnak indulnak a traktorok a földekre. Kivonul a víz hordó szekér is. Csak azok maradnak otthon, akik irodai munkát végeznek, meg a mechanikusok. Van egy nagy raktár a faluban, tele vadonatu gépalkatrészekkel, innen hordják a szakácsok is a cukrot, makarónit, sót stb. Ezt a raktárt arzenálnak hívják, mert néhány esztendővel ezelőtt, amikor még rablótámadások ellen kellett védekeznie a falu népességének, itt őrizték a puskaport, meg a fegyvereket. Abban az időben puskával jártak a parasztok a földekre és gépfegyverekkel védelmezték a község határát. A szó rajta maradt a raktáron. „Szaladj az arzenálba dohányért”, szól rá munkaközben egy-egy földműves a gyerekekre. Ma már csak a disznóól mellett virraszt éjszaka egy puskás ember, hogy elriassa a farkast, ha betör a pusztából. Kisüt a nap. Egymásután viszik az asszonyok a porontyokat a község házára, ahol két asszony átveszi őket s ügyel rájuk, amíg a többiek a mezei munkát végzik. Ezt a feladatot is felváltva töltik be, mert óvónője még nincs a falunak. Akik otthon maradtak, kiviszik a többieknek az eleséget: sültkrumplit, sült húst, burgonyával körítve, sós uborkát. A nagyobb lányok viszik a csecsemőket anyjukhoz szoptatni. Hét órakor ebédre szól a harang. A téglával kirakott közös konyhában tizennégy asztalt terítenek. Négy-négy személy ül egy asztalnál. Két csoportban az egész falu megérkezik. Az asszonyok mindig külön ülnek. A jelentés írójának két hétig kellett tanulmányoznia, míg kitudta, ki kihez tartozik. Az ebédlő ablakain függönyök vannak, mert rengeteg a légy, különösen a cukortartókat lepik el. A két főszolgáló asszony (ez is főlváltva megy) behozza előbb a kenyeret meg a teát. A teát többnyire gyümölcsessel készítik, barackkal, almával, színe átlátszó, íze igen édes. Van aki tejeskávét iszik, sok tejjel, kevés kávéval. Az ebéd rendszerint hus vagy hal burgonyával és uborkával. Egy tányér kerül minden asztalra, úgyhogy a tányérra csak a csontok kerülnek. Leveshez, tejes ételhez külön tányér jár. Más falvakban még közös tálból esznek. E ponton tehát máris nagy a haladás. Az ebédhez rengeteg teát isznak a parasztok, közben megbeszélják a falu dolgait, melyik tehén ellett meg, ki járt a városban s jött onnan részegen vissza, hogy fölépült a malom, nem kell ezentúl hetven kilométert gyalogolni az őrlés miatt stb. Az ebédlő falán plakátok vannak. Az egyikén ez áll: „Földművesasszonyok, adjátok le a tejet.” Ez sok tréfás megjegyzésre ad alkalmat. Egyébként legritkább eset, hogy valaki durva hangot használjon. A részegség is ritka, mert vodkát nem kapni a faluban s ha a városban be is rug valaki, mire hazaér, kijózanodik. Az étkezőből kis faliallak nyílik a konyhára, ezen adják ki az ételt. A konyha roppant meleg. Van a szobában egy tálalóasztal, felette óra, a másik oldalon pedig egy nagy fekete tábla, oda írják ki a másnapi munkabeosztást. Vacsora után mindenki odalép a táblához, hogy megnézze, milyen beosztást kapott. Étkezés után kiürül az ebédlő, a két asszony leszed, megtörölgeti a viaszkosvásznat, kisöpri a

---

munka

szobát s aztán elmosogatja az edényt. A hust a városból szerzik be, mert a faluban nem vágnak. Érdekes, hogy a konyhamunkát nem szívesen vállalják az asszonyok.

A lakással baj van, kevés az épület. A nőtlenek, legények, lányok külön, közös helyiségekben alszanak. A házasfelek számára a juhókat alakították át hálólhelynek. Ezek a helyiségek azonban rendkívül tiszták, hiszen csak aludni járnak beléjük az emberek. Félig felépült a fürdőház is, most épülnek az új disznóólak, tyukólak, galambházak, stb.

A falu büszkesége a cséplőgép, amely a mechanikusok mellett öt embert foglalkoztat. A kéverakosgató asszonyok közül többen automobilszemüveget hordanak, hogy a szállongó por ellen védekezzenek. A természettől függ a falu élete. Van buzaföld, amelyik tiz mázsát ad hektáronként, van amelyik hatot. A buzát minőség szerint zsákolják. A legjobbat, aminek a pudja két rubel huszonöt kopek, nem örlik meg, hanem vetőmagként adják tovább a szomszédoknak. Egyik falu támogatja a másikat.

A fiatalabb gyerekek a gyümölcsösben vagy a majorságban dolgoznak. Van a falunak költőgépe is. Két asszony egész nap az apróbaromfi-val foglalatoskodik, etetik őket, szedik a tojásokat. Egy darab márciusi tojás huszonöt kopek. Estharangszóra mindenki hazasiet s amugy piszkosan, porosan megy az ebédlőbe, fürödni ráér aztán is. Villany nincs a faluban. Petróleummal világítanak. Olvasni, írni senkinek sincs kedve, csendes társalgás folyik, megvegyék-e az ötödik traktort, sopánkodnak a termés fölött. A társalgó sarkában zongora áll, megfeketedett billentyűkkel. Déli szünetben a gyerekek tanulnak rajta, hárman egyszerre. Mindegyikre két oktáv jut, azon gyakorolhat. Este az öregek tanyáznak a társalgóban, hallgatják a rádiót, Kilenckor mindenki aludni megy, mert kora hajnalban már szól a harang.

Nagy András

(Folyt. köv.)

MUNKÁSLEVÉL

Szövőmunkás vagyok. Négyhónapi munkanélküliség után bejutottam egy óbudai textilgyárba, ahol éppen akkor kezdték az üzem racionalizálását. Engem mint stoppert alkalmaztak és mint ilyen, egy társammal együtt, az volt a feladat, hogy az órabérben vagy hetibérben dolgozó munkásokat részben akkordba tegyük, részben megállapítsuk, hogy mennyit lehet és kell termelni óránként vagy naponként. Stopperrel, blokkal és ceruzával a kezemben álltam meg egy munkás mellett. Figyeltem, mértem és jegyeztem minden mozdulatát. És láttam, hogy az a munkás, akit figyeltem, szótlánul dolgozik és a körülötte levő munkások is mind dolgoznak, de állandóan figyelnek rám. Szótlánul, de gyűlölettel, mint egy halálos ellenségre. A harapós kutyára gondoltam, akire szájkosarat tettek. És arra gondoltam, hogy én milyen dühös voltam, ha valamelyik följobbvalóm megállt a gépem mellett és nézte, hogyan dolgozom. Szerettem volna belerugni. De ha nekem ez nem tetszett, mit érezhetnek ezek az emberek, amikor én nem csak nézem őket, de minden mozdulatukat stopperrel mérem és jegyzem. Kijelentem, örültem volna, ha megvernek és kidobnak az üzemből. És valami megvetésfélét éreztem ezek iránt az emberek iránt, amiért ellenvetés nélkül megtűrtek engem. Sőt akadt köztük olyan, aki hizelegve, kedveskedve

közeledett hozzám. Az egyik például azzal jött, hogy a társai többet is tudnának produkálni, de amikor én stoppolom őket, akkor szándékosan lassan dolgoznak, hogy ezáltal jobb akkordbérekert kapjanak. 549

Ezzel szemben én meggyőződtem arról, hogy a munkások a fölvételem alatt úgy dolgoznak, mint egy gép és igyekeznek a tőlük lehetőleg legtöbbet termelni. Sajnos, léteznek emberek, akik munkástestvérüket elárulják csak azért, hogy ezzel behizelegjék magukat. Mondanom se kell, hogy nálam pont az ellenkezőjét érte el az illető. Volt azonban egy fiatal munkás, aki állandóan hangos megjegyzéseket tett rám és mesterségemre. Kellemetlenek voltak a megjegyzések és mégis ezt a fiatalembert összehasonlíthatatlanul többre becsültem árulkodó társánál. Szerettem volna odamenni hozzá, hogy megszorítsam a kezét, hiszen én is éppen olyan bér munkás vagyok, mint ő. Dehát egy bedős nem mehet a munkástársához és nem barátkozhatik vele.

Egy öreg munkás mellett álltam meg és megkérdeztem, hogy hívják és milyen beosztása van. Az öreg munkás kétségbeesve kérdezte: engem is lestoppolnak? Hatvankét éves vagyok, 43 éve dolgozom a gyárban és most akarnak kipróbálni?...

Elkészültek az időfölvételek és ezek alapján az új bérfizetési rendszer. Szombaton a munkások megkapták a borítékokat, kíváncsian bontogatták föl és itt is, ott is kis csoportokban izgatottan sugdolódtak. Az egyik gépnél fiatal, talán 16—17 éves, magas, sovány lány sirva dolgozott. Odamentem hozzá s bár tudtam az okát, mégis megkérdeztem: miért sir? Zokogva tört ki belőle az elkeseredés: hát van maguknak szívük? Annyit dolgozom, mint egy barom, reggeltől estig egy pillanatra sem állok meg, még vizet inni sem. A nehéz munkától megfájdul a hátam, megdagad a kezem, az anyám minden este vizes borogatást rak rám. Én nem is merem megmutatni az anyámnak ezt a nyolc pengőt (eddig is mindig panaszkodott, hogy kevés ez a tizenegy pengő kettőnknek egy hétre). Nem is merek hazamenni, inkább leugrok az emeletről... És tovább, keservesen zokogott.

Most egy idősebb munkásnő szólal meg: Maguk lehetlent kívánnak tőlünk. Harminckét darabot egy órára! Ha megszakadunk, sem tudjuk megcsinálni. Könnyű ezt az irodában papíron kikalkulálni, de próbálnák csak meg ideállni a géphez és megcsinálni azt, amit előírtak.

Szótlanul hallgattam végig őket és nagyon meghatott az eset. És bűnösnek éreztem magam, úgy éreztem, én vagyok az oka mindennek. De miért? Hát magamnak csinálom én ezt? Van nekem valami hasznom a racionalizálásból? Hát nem éppen olyan bér munkása vagyok-e én ennek a gyárnak, mint az a munkásnő, mint az öreg, mint mindezek itt valamennyien? Ők szönek, selymet sodornak föl végekbe, én pedig munkabérekert kalkulálok.

Mindnyájan a mindennapi kenyerünkért dolgozunk. Éppen olyan áldozata és kiszolgálója vagyok a tőkének, mint ők. Vagy mennyivel elítélendőbb az én foglalkozásom, mint azé a szervezett munkásé, aki a gépfegyvert vagy a rendőrkardot gyártja? Ki vagyunk szolgáltatva a mai termelési rendnek s csak úgy segíthetünk magunkon, ha összefogunk és együttesen mozdulunk meg ez ellen a rend ellen.

Egy szövőmunkás

---

munka

KENYÉRINSÉG ÉS INSÉGKENYÉR, MINT SZOCIÁLHYGIÉNIKUS KÉRDÉS

A társadalomképződések élettani motivumaiként az *ön- és fajfenntartás* ösztöneit szokás szerepeltetni. Vitás azonban az, hogy a társadalom az *éhségen* szerveződött gazdasági, vagy a *sexuális* ösztönön szerveződött nemi szervezet-e. Nem kétséges, hogy önmagában véve a nemi *ösztön* kielégítésére nem szükséges társadalmi szervezet. Tudományos megállapítás szerint az elsődleges társadalmi probléma biológiai háttere az éhség, amelynek kielégítése társadalmi szervezetet igényel. Az éhség a társadalomnak nemcsak *képző*, de *alakító* tényezője is, sőt egyes formáinak egyenesen *fenntartója*.

Éppen ezért, bármennyit is haladt az utóbbi időkben az egyén éhezésének élettani és lélektani tanulmányozása, ez a probléma kimerítő megtárgyalására elégtelen. A nemi ösztön kielégítése az embert az emberre, az éhség az embert a külvilágra utalja. A *szociális éhség* tehát, mint Lipschütz helyesen mondja, szociálhygiénikus fogalom, amelynek kivizsgálása a csak az egyént néző biológiai módszereket meghaladja. Ezt nemcsak biológiai, hanem más tényezők: termelési mód, árak, bérek, törvények, vármok, háborúk, forgalmi eszközök, technikai vonatkozások stb. határozzák meg.

A *magyarországi* kenyérinséget például csak szociális körülményekkel lehet megmagyarázni. *Ilosvay* szerint például (1922) az évi magyar élelemszükséglet mintegy 1,370.000 tonna, ezzel szemben azonban, eltekintve a 6 milliónyit kitevő állatállománytól, 5,770.000 tonna áll a szűkséglet rendelkezésére. Igaz, a helyzet más országokban már a háboru előtt is más volt. Így például *Schulte im Hofe* szerint 1909—1913 közt Németország 16, Anglia 60, Franciaország 13, Svájc 77.5 százalékban szorult külföldi gabonára s csak tájékoztatásul, hogy Németország kalória-szükségletének 37 százalékát fedezte szemes terménnyel. A lényegen azonban ez nem változtat. Egyes országok bőségesen „el vannak látva“ élelmiszerekkel, mások azonban nem. És ezért felvetődhetik világvonatkozásban a *világéhség* problémája.

Előállhat-e a világéhség *természeti* körülmények következtében? Elégészes lehet-e ehhez az éhségnek *biológiai* (szaporodásbiológiai) magyarázata? Ismeretes idevonatkozólag *W. Godwin* tagadó optimista és még inkább *Malthus* igenlő pesszimista felfogása. *Malthus* szerint az emberiség szaporodási tendenciája nincs tekintettel az élelmiszerek mennyiségének korlátozottabb mértékű szaporodására. Valóban, míg Európa lakossága Krisztus idején csak 30 milliónyi, 1870-ben túlhaladja a 300 milliót, sőt az azután következő 30 év alatt ismét 100 milliós gyarapodással eléri a 400 milliót. Ezáltal Európa lakossága az utolsó évszázad alatt megkétszereződik. Az is lehet, hogy Európa lakossága 2400-ban elérheti a 4700 milliót is, ugyanakkor, amikor az egész föld csak 6—9000 millió embernek adhat megélhetést. S mégis tévedés lenne az éhség okául a *természet irracionalitását* feltüntetni s az ember *önfenntartási* nehézségeinek okát és megoldását tisztán *fajfenntartás-biológiai* tényezőkben keresni. A születések korlátozásával az éhség problémáját nem lehet megoldani.

Malthus elméletét tehát a relativ túlnépesedésről sem a szocialisták (*Engels, Marx, Liebknecht* stb.), sem a polgári közgazdászok nem fogadják el. Az éhséget *nem a természet, hanem a társadalmi szerkezet* törvényének tekintik. A *háborus* emberritkulás, mint tudjuk, nem szünteti meg, hanem még jobban fokozza a nyomort. A kivándorlók száma is a

legjobban termő országok aránylag ritka népsűrűségű lakosságánál a legmagasabb (Magyarország, Olaszország). Egyenesen ellenkezik a túlnépesedés elméletével *Oppenheimer* tétele a talajkapacitásról: a népsűrűség emelkedésével emelkedik a föld megművelésének intenzitása is. Heves ellensége a Malthus-elméletnek *H. George* is. *Ballod* adatai szerint tény, hogy a legnagyobb élelmiszerfejadagot éppen a sűrűnlakott ipari országok (Anglia, Németország, Franciaország) lakói érik el. *A világéhség tehát mindenestre szociálisan determinált.* Jellemző az ipari és agrárérdekek szembenállása. Az előbbi lehetőleg alacsony élelmiszerárakra törekszik, mert a bérnek a létminimumhoz kell igazodnia. A gyarmatszerző imperializmus is olcsó nyersterményeket nyújtó élelmiszerkamrákért visel háborút, amelyek persze iparcikkpiacok is.

Az élelmiszerárak alakulására számos más tényezőnek és így a város-élelmezési *kommunálpolitikának* is van befolyása. Az élelmiszerárak a néptáplálkozás szociálhigiénéjében igen fontosak, s teljesen igaza van *G. Lehmannnak* abban, hogy valamely nép táplálkozása elsősorban az élelmiszerárak után igazodik. *Az áralakulás hatása messzemenően nagyobb, mint akármilyen élelmezésreformáló propagandáé, népszokásé, felvilágosításé, vagy babonáé.* Ilyenformán egy népréteg élelmezésmódjának nemcsak mennyiségi, hanem minőségi viszonyait is szociális tényezők határozzák meg.

Ha az éhség elleni védekezésben a *fogyasztás-szabályozás* a népszaporodás racionalizálásával kilátástalan, szociális szempontból még kevesebbet ígérnek a fogyasztást *minőségileg* szabályozó élelmezési reformok. A *vegetariánizmus*, amely a szocialista mozgalomban gyakran felüti a fejét, eszmei szempontból is téves. A „Vissza a természethez!” jelszóban benne van az az egész metafizikai illúzió, amely nagyobb stílusban Cabet, Owen, Godwin és Proudhon racionalista-utópista szocializmusát jellemzi s amelyet a tudományos szocializmus, mint retrográd eszmét, megtagadott és meghaladott. Az utópisták kései ivadékai azok, akik még ma is azt hiszik, hogy az élelmezéstudományi reform megválthatja az emberiséget.

Ez alkalommal nincs helyünk a vegetariánizmus *egyénélettani* vonatkozásainak megmagyarázására. Föltétlenül szükséges azonban, ha csak néhány szóval is, hogy *szociális* vonatkozásaira kitérjünk. A vegetariánizmus jelentősége egészen másképpen ítélendő meg, ha földmunkásról, nehéz testi munkásról, vagy közepesen nehéz testi munkát végző ember-ről van szó.

Hivatkozunk *Kestner* és *Knipping*, illetőleg *G. Lehmann* gondolat-soraira. A fehérjeszükséglet független a munkával kapcsolatos energia-áldozattól, független a munka nehézségétől és ezért állandó érték, s ezek szerint „a nehéz testi munkás vagy kötőrő, aki a napi munkájában 3900 kalóriát cserél, kaphat 1800 gram rozskenyeret és 125 gram sajtot, ami 5100 kalória és 100 gram fehérje. De egészen más az ülő ember helyzete, akinek csak 2200—2400 kalória a szükséglete. Ha ő akarna rozssal táplálkozni, akkor a 2200 kalóriát kitevő szükségletét nem kevesebb, mint 1000 gram kenyérral kell fedeznie. De ekkor csak 37 gram értékesíthető fehérjét kap, és nem 100 gramot, amelyre szüksége van. Ezért tehát, ha helyesen akar táplálkozni, a kenyér egy részét olyasvalami eledellel kell helyettesítenie, amiben sok a fehérje és kevés a kalória. Legalkalmasabb erre a hus, amelyik a legtöbb fehérjét és aránylag kevés kalóriát nyújt“.

Hozzáteendő azonban, hogy a kulturfejlődés révén *a munkamódszerek változtak és a kifejezetten súlyos testi munka aránylag csökkent.* A egyrészétől megszabadította. A német munkás fele nem végez nehéz

---

munka

munkát, úgy dolgozik, a munkát a gép végzi, amire az ember csak felügyel és irányítja azt.

Paradox módon azonban a kérdés ezáltal éppen nem lesz egyszerűbb. Sőt. Bármily ellentmondónak is látszik, *egy azonos fehérjetartalmu és kisebb kalóriaértékű táplálék esetleg gyakrabban drágább, mint egy ugyanolyan abszolút mennyiségű fehérjét tartalmazó, de nagyobb kalóriatartalmu táplálék!* A fehérjében legkoncentráltabb táplálékok (hús, tojás, sajt) drágábbak a kenyénnél, a főzeléknél, a rizsnél, a burgonyánál stb. *Az élelmiszerek egyáltalán nem a kalóriatartalom szerint igazodnak, ez — König szerint — csak a szénhidrátoknál és a zsiroknál áll fenn. A fehérje aránytalanul drágább és így a fehérjében gazdag élelmiszerek is. Ezek a körülmények teszik érthetővé, hogy a nehéz testi munkásoknak és a sportolóknak (mint például Hindehede-nél) a vegetáriánus koszt jobban megfelel, mint a lakosság átlagának. Az élet- és munkamód fentemlített megváltozása, amely egy relative gazdagabb fehérjekosztot követel, az ételmezést megdrágítja.*

Kestner és Knipping jogosan mondják: „*Nem a munkás ingyenségére és élvágyára utal az, ha a munkások husban, tejben, tojásban stb. (tehát fehérjében) gazdagabb táplálékot akarnak maguknak szerezni, ez az iparkodás élettani indokolt.*“ Egyébként az industrializálódással a városlakók *vitaminellátása is a kiváncsálgatás alá süllyed.* De az ételmezés-reformereknek az ételmezés racionalizálására és az élelmiszerköltségek csökkentésére való törekvései márcsak azért is kilátástalanok, mert a bérek is a mindenkori életminimumhoz tartják magukat. Minél kisebb az utóbbi, annál kisebb az előbbi. *Individuálisan persze kiki táplálkozhat a saját akarata szerint s ilyen értelemben a vegetariánizmus esetleg hasznos is lehet. Végső elemzésben azonban a vegetariánizmus az igény-redukció álláspontja.*

Az árak és bérek tehát a táplálkozási mód „alépitményei“. A jövedelem annál jobban kihat a táplálkozási mód mennyiségi és minőségi viszonyaira, minél kisebb a bér, minél szegényebb az ember, minél nagyobb a család. (*Engels törvényei, 1857.*) Látnivaló, ha termelési rendszer megváltozik, akkor a *racionalizálás nemcsak a munkaintenzitásra, hanem a béralakulásra is kihat és ezt a körülményt szociálhigiénikus szempontból rendkívül komolyan számításba kell vennünk.*

A munka racionalizálásának a magasabb munkaeffektus az eredménye. Első tekintetre ezt előnyösnek is fel lehet tüntetni, mert minél nagyobb a munka termékenysége, annál nagyobb lehet a bér is. *A munkateljesítmény, de még inkább a munkához szükségelt energiaáldozat azonban ma sokkal nagyobb, mint a bértöbblet, s ilyenformán az abszolút nagyobb bér relative kevesebb és a táplálkozás lehetőségei is kisebbek.* A mai racionalizálás, éppen ezért, mert az élettani szempontokra nincs tekintettel, a munkást *élettani csődbe* kergeti. De ez a racionalizálás egyébként sincs a munkás élettani és lélektani igényeire tekintettel. Az amerikanizált intenzitású Taylor—Ford—Bédeaux stb. munkamódok intézményesített „*izzasztó-rendszere*“ a túlzott munkaintenzitással, a munkamonotoniával, az élettaninak meg nem felelő ritmussal, a munkanélküliségekkel szintén igénybeveszik a munkás szervezetét. Az aránylag nagyobb táplálékszükségletre szorult fiatal munkást korán megtörik, hamar megöregítik. Ennek az *élettani deficitnek* is szerepe lehet abban, hogy a racionalizált üzemek munkásai nagyobb megbetegedési arányt mutatnak, a balesetek száma nagyobb és hamarabb is lesznek munkaképtelenek.

Igaz-e hát az a régi igazság, hogy a természet hozza létre a termelés.

és a fogyasztás egyensúlyi zavarát? S vajjon a tudományban van-e a hiba, ha ezt a zavart nem tudja egymaga kiküszöbölni? A szociális éhség nem okolható a „tudomány csődjével”. De a tudomány diadala sem az egész emberiség kincse. Hogy a hiba nem az emberiség tulszaporodásában van, ezt ma már a születésszabályozás hivatalos ellenségei is elismerik. És nem is a föld fukarságában és nem is a munkáskezek hiányában van a hiba. Előbbinek ellene szól a buza eonizálással való denaturálása, utóbbinak a föld 35 milliós munkanélkülisége. Tulzott igényességgel sem vádolható a dolgozó ember, ezt a táplálkozástudomány tanaival igazoltuk. A tudomány önmagában nem tehet a technikai racionalizálás okozta munkanélküliségről, de arról sem tehet, hogy a dolgozók társadalmának a tudományosan vezetett többtermelés és a tudományosan kidolgozott élelmezés tan korában vitaminszegény margarin, fehérjében értéktelenebb lóhus, mesterségesen rontott és élelmezéstanilag silányabb inségkenyér az osztályrésze.

Nem tehet róla és egymagában nem is segíthet rajta.

A szociális éhség megszüntetésének előfeltétele a mai termelési és elosztási rend szociális átalakítása.

Dr. Pikler László

OKTÓBERI ÉS NOVEMBERI MÉRLEG

Bary ügyésznek az Ondi—Bónya-pörben elmondott beszédéből:

...nem a dolgozóktól kell féltetni a jogrendet és nem is azoktól, akik munkát kérnek, hanem a Bónya Józsefektől, az Ondi Sándoroktól kell féltetni a társadalmi rendet, akik idegen vagyonnal helye életet akarnak maguknak biztosítani...

Mint köztudomású: a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Szabadságtéri fiókjából Ondi Sándor és Bónya József el akartak vinni 40 ezer pengőt. Ezért Bónya József kapott 15 évet, Ondi Sándort felakasztották. A menekülőket feltartóztatta Herzfeld 75 éves bácsi, kapott a banktól 5 pengőt. A menekülőt elfogta Herskovits rendőr, akinek vallomása alapján Ondit halálra ítélték, kapott a banktól 30 pengőt. Kozarek Antal állami hóhér kapott az akasztásért 45.40 pengőt. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank tőkéje cca 100 millió pengő.

Széchy ügyésznek a Vay-pörben elmondott beszédéből:

...a közvéleménybe kezd belopakodni az a tévhit, hogy csak a kisbűnösök veszik el méltó büntetésüket, míg a nagyok elmenekülnek a büntetés elől. Ennek a tévhitnek a kiirtását eléri a királyi törvényszék akkor, amikor ebben az ügyben szigorú marasztaló ítéletet hoz...

Az ítélet: Vay Kázmér felmentése. Birói indoklásból:

...csak az világlik ki, hogy Cziller és Halasy erkölcsi hegycsuszamlás megindítására szövetkeztek. Hogy a görgeteg elindítására szolgáló kő Vay hivatali szobájába begördült-e, vagy az ő zárva tartott ajtaja előtt megtorpant-e, vagy Halasy kezéből kicsuszott-e, nem lehet biztosan megállapítani. Hogy Halasy Vayt négy szemközt mire kérte, hogy a pénzeket milyen címen, milyen célzattal adta, erre nézve nincs más döntő adat, csak az, amit ők maguk vallottak, illetve Vay tagadásával szemben Halasy nyomozati vallomása. (X)

munka

EMBEREK ÉS IDŐK

HEGEL

100 évvel ezelőtt, 1831 novemberében halt meg Wilhelm Friedrich Hegel, akinek filozófiájában az emberiség két és fél évezredes szellemi fejlődése összpontosul. Filozófiáját az európai polgári forradalmak idejében úgy a reakció, mint a haladás a magáénak követelte. Tanításait a korabeli reakciós Poroszország hivatalos állambölcséletté emelte, filozófiája forradalmi lényegét azonban csak halála után, az ugynevezett ifju hegelianusok csoportjában Feuerbach és méginkább Marx, Hegel egyetlen igazi tanítványa fedte fel. Feuerbach mellett Hegel az utolsó polgári filozófus, akinek rendszere a marxizmus egyik alappillére lett.

A hegelij filozófiának ez a felforgató tanítása a *dialektikában* van. Hegel mintegy újra felfedezte a régi görög filozófiában is meglévő dialektikát, amelynek lényege: az örök változás, a mozgás. Eszerint az életben soha sincsen megállás, semmi sem merevedik meg, minden változik. Minden keletkezik és minden elmulik, ami a mozgás, a szakadatlan egymásbaátmenés, egymásbaugrás folyamatát hozza létre. A változás, a mozgás azonban nem egyenes irányú. Az egymásbaátmenés folyamatában a dolgok önmaguk tagadásában megszünnnek és az eredeti forma ellenkezőjébe mennek át, hogy ott a tagadás tagadásában magasabb egységbe tömörüljenek, ezt újabb tagadás követi és így tovább.

A dialektika előtt tehát semmi sem szent, semmi sem örökkévaló. Az államok, a társadalmak, a gondolkodás állandó mozgásban vannak, de a mozgás *ellentétekben* történik. Az ellentétben a dolgok egymást megsemmisítik (tagadják) és egy magasabb *szintetikus* egységet alkotnak. A dolgok tehát csak így ellentétükben érthetők meg. Hegel szerint például a tiszta fény nem ad képet, árnyék nélkül nem látunk. A fény ellentéte a sötétség. Ebben sem látunk. Ha azonban a kettő egyesül, akkor látjuk a dolgokat. Tehát minden állításnak megvan a maga tagadása s csak a kettő (állítás és tagadás) alkothat egészet. (A nappalhoz hozzátartozik az éjszaka, a burzsoáziához ellentéte, a proletariátus stb.) Minden dolog egyenlő a maga tagadásával. Ebben a tagadásban az eredeti formák megsemmisítik egymást és egy magasabb szintézisben egyesülnek.

Ebből a megállapításból építi fel Marx alapvető tételét, mely a feudalizmusból a kapitalizmusba, ebből a szocializmusba való átalakulásról szól. A kapitalizmus közvetlenül a termelők (kézimunka) kisajátítása révén jött létre. Kisajátította (tagadta) az egyéni munkát. Ezzel egyidőben azonban *szükségszerűen* kialakította a maga ellentétét, a proletariátust, amely nélkül a kapitalizmus nem képzelhető el s amely így a kapitalizmus tagadása. A proletariátus a tagadás tagadása. A kapitalizmus, az első tagadás, megsemmisítette az egyéni munkát és egy új formát, a mai társadalmat hozta létre. A proletariátus már ezt a tagadást is tagadja, ezért ő a tagadás tagadása, mely *szükségszerűen* egy újabb magasabb formát, a szocializmus szintetikus egységét teremti meg (lézis, antitézis, szintézis).

Az ellentétekben való mozgásnak ebből a tanításából következik Hegel másik forradalmi jelentőségű megállapítása, amely szerint a történelem *egyöntetű, egységes folyamat*. A társadalmi formák az egységes történelmi fejlődés *szükségszerű* termékei (ezzel igazolta a maga létjogosultságát a reakció), de ezek a formák nem állandóak. Az idők folyamán minden társadalmi formának meg kell szünnie, mindegyik *az ellenkezőjébe* megy át és egy fejlődöttebb, magasabb, új társadalom keletkezik (a rabszolgaságot követi a feudalizmus, azt a maga ellentéte, a kapitalizmus stb.). Azt a *mozgató erőt*, amely ezt az ellenkezőbe átmenő változást létrehozza, Hegel a dolgokban (társadalmakban) benne rejlő *ellentmondásokban* határozza meg.

Ez az ellentmondás Hegelnél nem materiális (mint Marxnál), hanem *szellemi* természetű. Hegel idealista filozófus volt, teologikus, a vallásos szellem filozófiai alakban nyilatkozott meg benne (vallási kérdéseknek filozófiai értelmet is adott). Az ő rendszerében a mindentől független, *minden felett álló szellem (gondolat) teremti meg a materiális valóságot, amely valóság a gondolat dialektikus mozgása szerint változik*. A hegelizmus az eszmében látja minden létezés alapját és célját.

A valóság, valamely gondolat megtestesülése, a világszellem kifejlődése a tiszta logika törvényei szerint. Hegelnél tehát, ahogy Marx mondta, minden a „fejére“ van állítva.

Mert Hegel szerint adva van egy abszolút, mindenk felett létező Eszmeiség (ezt népszerűen Istennek is nevezik). Ez az Eszmeiség a világ keletkezése előtt is megvolt, azután a természetben nyilatkozik meg öntudatlanul, majd az emberben öntudatra ébred és a társadalmi berendezésekben valósul meg, hogy azután a művészetben, tudományban, vallásban felgazdagodva, önmagához visszatérjen.

A hegeli dialektika tehát gondolati, szellemi dialektika, a marxista dialektika ezzel szemben materialista, az azonban teljesen felületes megállapítás lenne, ha azt mondanánk, hogy Marx Hegel idealisztikus filozófiájába a materializmust egyszerűen behelyettesítette.

Marx a hegeli dialektikáról azt írta: „Hegel számára a gondolkodás folyamata, amelyet «eszme» néven önálló alannya változtatott át, a valóság demiurgosza (teremtője), amelynek a valóság pusztán külső megjelenése. Nálam viszont éppen megfordítva, az eszme nem egyéb, mint az ember gondolkodásában átalakult anyagi lét.“

„Ez a jellemzés Marxnak Feuerbachhoz való teljes egyetértését tételezi fel, a Hegel-féle „eszmet“, valamint a gondolkodás és a lét közötti viszonyt illetően. A Hegel-féle dialektikát csak az az ember állíthatta a „lábára“, aki meg volt győződve annak a Feuerbach-féle alaptételnek helyes voltáról, hogy nem a gondolkodás határozza meg a létet, hanem a lét a gondolkodást.“ (Plechanov.)

A marxizmus nem helyettesítette be a materializmust egy különben változatlan rendszerbe, hanem a hegeli dialektikát a materializmussal tovább fejlesztette, új területekre is kiterjesztette.

A marxizmus felfedte a természet dialektikus mozgását, amit Hegel nem látott. A marxizmusban a társadalmi fejlődés mozgató erői nem a szellem önmozgásában, hanem az osztályharcban vannak, a marxizmus a társadalomban rejlő ellentmondásokat a termelőerők és termelőviszonyok kapcsolataiban kereste. Aminthogy a gondolkodás eredetét is anyagi behatásokra vezette vissza, anélkül azonban, hogy a gondolkodást mechanizálta és a társadalmi-gazdasági élet alakulására gyakorolt visszahatását kétségbevonta volna.

Marx és Engels a hatások és visszahatások, a viszonylatok alakulásának, az élet ellentétekben való mozgásának mindent felölelő tudományává fejlesztették a hegeli dialektikát s ez csak azért volt lehetséges, mert a marxizmus nem behelyettesített, hanem más tényezőket is figyelembe véve szintézisre törekedett.

Marx és Engels a materialista dialektikához 1. a német filozófia, Hegel és Feuerbach, 2. az angolországi osztályharcok és 3. a francia forradalom vizsgálata alapján jutott el. A dialektika forrásait nem egyedül a gondolkodásban, hanem a természet, a történelem és a gondolkodás hármas egységében jelölték meg.

A materialista dialektikának három egymást átható alapörvényét:

I. az ellentétek egységét,

II. a tagadás törvényszerűségeit és

III. a mennyiségek minőséggé, a minőségek mennyiséggé való átalakulását azonban éppen azért, mert nem sémák, csak Hegelből kiindulva lehet megérteni és ami fontosabb, a természet, a történelem és a gondolkodás egymást állandóan befolyásoló eseményeire alkalmazni.

Hegel volt ugyanis az, aki a dialektikus mozgás és a történelmi folyamatok egységén keresztül az egésznek a szerepét kihangsúlyozta s így megmutatta azt, hogy a részekre mindig az egészből kell következtetni és fordítva. Mert Hegel mindent a maga teljességében fogott fel. Minden jelenség, dolog csak része volt egy nagy rendszernek. Ez az, amit Marx, mint a legfontosabbat, rendszerének felépítésénél a maga teljességében alkalmazott is. Marx például mindig mint egész gazdasági rendszert vizsgálja a kapitalizmust, egy nagy társadalomalakulási, történelmi folyamat még magasabb egységének a szemzőgéből. Így volt lehetséges a marxizmusnak a természet, történelem, gondolkodás egységét kimutatni s csak így lehet a dialektikának, mint elméletnek

---

munka

és gyakorlatnak az egységét is megteremteni, a dialektikát olyan *módszerré* kiépíteni, amelyben minden lépés, tehát például a munkásmozgalom minden cselekedete állandóan a végcél irányába van beállítva. Mert minden lépés egy része a szocializmus felé haladásnak akkor, ha az *tudatos tagadása* a meglévőnek s azzal sem megalkudni, sem a benne rejlő *értékeket* teljesen megsemmisíteni nem akarja. Ha tehát a meglévő ellentéteit sem összeegyeztetni nem akarja, mert ebből nem állhat elő haladás, nem keletkezik újabb szintézis, sem pedig nem áll azon az állásponton, hogy a meglévőt teljesen meg kell semmisíteni, mert a fejlődés új állomásának a régihez semmi köze sincsen.

Látnivaló, Hegel tanításai mélyen gyökereznek a marxizmus *módszerében* és bár nem vagyunk hívei a dátumszerinti megemlékezésnek, mégis Hegel halálának ezen az évfordulóján érdemes megállani egy pillanatra és visszatekinteni, mennyire ment, illetve nem ment át a köztudatba és a gyakorlatba a materialista dialektika módszere. A dialektikus materializmus kialakulása, amely nélkül semmit sem tudunk a maga valóságában megérteni, a történelem egyik legnagyobb jelentőségű eseménye, amelynek a lényegét, módszereit a vulgarmarxisták éppen annyira meghamisították, mint ahogy a reformizmus a marxizmusból tudatosan vagy öntudatlanul ki akarja operálni.

Az újabbkori tudomány jelentős lépésekben vitte előre a dialektikát, de eltekintve attól, hogy a természeti vonatkozásai elméletileg még kidolgozatlanok, s hogy csak szétforgácsoltan, több helyen van feldolgozva, mint módszert az életben csak elhatároltan alkalmazták. Holott a marxizmus kialakulása óta olyan újabb és újabb momentumok merültek fel, amelyek a dialektikán keresztül nézve, egészen más megvilágításban állanak előttünk. (Lásd például Wilhelm Reichnek az *Unter dem Banner des Marxismus* 1929. októberi számában megjelent, sokat vitatott tanulmányát: *Dialekt. Materialismus und Psychoanalyse.*)

100 év távlatából látszik csak, mennyire hasznos volna egy a marxizmust ebből a szempontból összefoglaló munka, amely új irányt adhatna az elméleti kutatásoknak és ezzel is visszavinné önmagához a marxizmustól elkalandozó munkásmozgalmat.

Gró Lajos

A DOLGOZÓK MUNKÁSA

«Newyork, okt. 18. Edison Alva Tamás meghalt.»

Ha a modern emberiség meg akarná gyászolni Edison halálát, s ha gyászában méltó akarna lenni ahhoz az emberhez, aki meghalt, akkor ki kellene lépnie a fekete gyász miszticizmusából, félre kellene töltnia a humanisztikus vallások ceremóniáit, a csüggedt leborulások helyett büszkén és öntudatosan magasra kellene nyujtóznia, a gyarló halottsiratás helyett a színnel és mozgással telített élet himnuszát kellene világgá kiáltania. Nem lenne illő, hogy Edisonra való emlékezésünkben szomorúsággal teljünk meg és sötétséget borítsunk magunk fölé. Edison a dolgozó emberiség munkása volt, nyughatatlan mintakészítő, milliók előmunkása a szó teljes értelmében. S miszerintünk, szocialisták szerint, ha egy órát áldozhattunk volna Edison 84 esztendő munkás életének, akkor föl kellett volna gyulniok a világ összes villanykörteinek, berregniök kellett volna az összes táviróknak, énekelniök és szónokolniok az összes gramofónoknak, peregniök a filmeknek és aktivitásba kellett volna lendülniök az utóbbi hatvan esztendő összes technikai eredményeinek. (Ilyen demonstratív ünnepséget rendeztek a győztes forradalom emlékére Moszkvában.) Mert a tizenkilencedikszázadvégi és huszadikszázadeleji korszak civilizatórikus jelentősége Edison teremtő zsenijéből indult el és legjelentősebb pontjain mindig az ő zsenijéből született ujjá.

Mi nem siratjuk Edison halálát, mert hiszen ő halhatatlan, és örömet érzünk afölött, hogy ez az ember élt és dolgozott a földön. Edison halála csak egy ember halála s az ő társadalmi jelentősége milliók életében és munkálkodásában tovább él közöttünk és mindnyájunkban.

Edison halála alkalmával a polgári sajtó úgy ír a halotról, mint aki varázsló volt életében, valamiféle csodalény, emberfölötti ember. Mi tudjuk, hogy Edison nem varázsló volt, hanem a mi korunk tipusa, föltalálója és rea-

lizálója mindazoknak az eddig érthetetlen jelenségeknek, amiknek megismerésére és alkalmazására az előttünk járt generációk még képtelenek voltak. Közülünk való volt ő, egyike a legkülönbeknek, egy azok közül, akik nálunk, átlagembereknél érzékenyebbek, átfogóbb gondolkodásuak, nyugtalanabbak és erősebbek. De nem másabbak mint mi, hanem teljesebbek. Közös az eredetünk és közös a sorsunk. Kiszolgáltatottak vagyunk a természeti erőknek, (azon kívül, hogy egymásnak is kiszolgáltatottak vagyunk) s az Edison típusu ember a maga frontján ugyanugy küzdött és küzd az emberiség felszabadításáért, mint ahogyan a politikai és társadalomtudós küzd a saját frontján. Egész élete harc az ilyen embernek a közösség boldogulásáért.

Edison 84 évet élt s a saját számításai alapján az egyik újságyilatkozatában azt mondta: Dédapám 104 évet, nagyapám 102 évet élt, én nyolevan éves koromig 155 munkaévnél megfelelő időt dolgoztam végig.

Hatalmas teljesítmény. Az ilyen intenzív életre csak azok lehetnek képesek, akiket nem a materiális nyomorúság hajt dologba, hanem a tevékenykedési kedv, az örök munkálkodás a legteljesebb életforma számukra. Nem a bérmunkás kétségbeejtő erőfeszítése, hanem a szabad elhatározásból munkálkodó ember életöröme sugárzik ki az eredményeiből. Gondolkodó típus és olyan valaki, akinek a kezei realizálják a gondolatot, mozgás indul el és világosság árad szét tevékenykedése nyomán. Társadalompolitikai dolgokba komolyabban alig is szólt bele s mi szocialisták mégis nyugodtan azt mondhatjuk: minden cselekedete szociális jelentőségű, nagy, általános emberi értékeket dokumentál. Szigorúan tudományos meghatározás szerint őt nem is mint felfedezőt, hanem „csak” mint föltalálót méltányolták. A tudomány a második sorba állította, de mindez nem egyéb üres fecsegésnél, mert ő ott állt előttünk a legelső között, találmányaival előbbre segítette az ember társadalmi életét, munkakönnyebbséget, technikai világosságot talált föl a részünkre s így önkéntelenül is egyik felszabadítójává vált az emberiség rabszolgaszellemének. S hogy ez a szellem még mindig nem szabadította föl magát a vallási babonák alól, még mindig nem lábalt ki a háboruk vérözönéből, még mindig nem törte szét a bérmunka vastörvényeit — ez a kérdés elsődlegesen már nem Edisonra tartozik. De letagadhatatlan tény, hogy a tizenkilencedik és huszadik században ő tett a legtöbbet és ő érte el a legnagyobb eredményeket az emberiség dologi felszabadulásának érdekében. Az ő találmányai nagyban hozzájárultak az ipari proletariátus kialakulásához és egyben ahhoz is, hogy a dolgozó emberiség értékelni tudja munkaerejét és szerepének jelentőségét a társadalomban. Találmányaival lehetővé tette, hogy az ember kevesebb munkával többet tudjon produkálni s ez az eredmény egyik alappillére a szocialisták által hirdetett új társadalmi rendnek. Ma már gyakorlati példánk van arra, hogy a szocialista társadalomideál technikai fölkészültség nélkül megoldhatatlan. A szocializmus politikai és gazdasági mozgalmainak a hivatása, hogy az adott technikai eszközök segítségével ellene forduljon az imperialista háborúknak, megdöntse a társadalmi osztálytagozódásokat és megvalósítsa a kollektív, a mainál embersegesebb életformákat. Hogy Edison találmányai az emberiség felszabadulásának ügyét szolgálják, ennek igazolására már Marxtól is hozhatnánk néhány idézetet. Ahol Marx a gép és a kézműves szerszáma közti különbséget magyarázza, azt mondja: «Egy mechanikai készülék, melyet csak megfelelően mozgásba kell hozni, szerszámaival ugyanazt a műveletet végzi, amelyet azelőtt a munkás végzett hasonló szerszámokkal.» Ebből következik, hogy a gép munkábaállítása a munkás munkaidejének lecsökkentésével kellene, hogy járjon. A gépek munkateljesítő képességét hallatlanul fölfokozták Edison találmányai s minden munkásnak tudnia kell, hogy a mai nagy munkanélküliségnek, általános elnyomorodásnak okát nem a találmányok horderejében, hanem társadalmi munk organizációjában, osztálytagozódásában, a magántulajdonon alapuló termelési formákban kell keresni. A szocialistának tudnia kell, hogy a gépek nem az embert leigázó hatalom, hanem az emberi erők megkímélésére és fokozására szolgáló eszközök. Edison megalkotta ezeket az eszközöket, de alkalmazásuk módjához, illetve az alkalmazás gazdasági formájához már alig volt hozzájárulása. Ő nem barátjának, Fordnak típusához tartozott. Dolgozott és nem tőkében spekulált. Köztudomású, hogy a találmányaival keresett összege-

---

munka

ket befektette laboratóriumi kísérleteibe s a fiktív pénz reális anyaggá változott át a kezeiben. Gyáralapítással csak fiatalabb idejében kísérletezett. A nagyüzemből visszatért a laboratóriumba. Elsősorban nem a reprodukció, hanem a produkció érdekelte. Találmányainak gyártását másoknak engedte át. Minden ébren-óráját munkával töltötte el s minden befejezett munka után fokozottabb igényekkel és kíváncsisággal tovább lépett.

Fáradhatatlan munkabírással érkezett el vasuti rikkancs-korától a világhírű halottig.

1847-ben született. Komoly pályafutását mint vasuti távirász kezdte el. Ebből az időből származik első találmánya is. Utja meredeken halad fölfelé.

1869-ben, vagyis 22 éves korában találta föl Franklin L. Pope-vel közösen a tőzsdei árfolyamokat jelző készüléket. 1870-ben az első írógép modelljét. 1876-ban a szénmikrofont. 1877-ben a gramofont. 1879-ben az izzófémzálu vilanykörte. 1882-ben az első villamos vasutat. 1891-ben a mozgófényképet tökéletesíti. 1910-ben a villamos automobilbatteriaát találja fel. 1912-ben már a beszélő mozgófényképen dolgozik.

Ezek Edison tevékenységének főbb állomásai. Ezekon kívül több mint ezer szabadalma van nyilvántartva. Szabadalmainak összértékét pénzben kifejezve több mint tizenötmillió dollár értékre becsülik.

Magában élő és kifelé alig hallható ember volt Edison.

Minden erejét az emberiség szolgálatába állította s alig is vette észre, hogy az ő nagy eredményeit milyen galádul használja föl az emberiség. A munkásság, amelynek egy elenyésző kis részével ő testvér és munkástárs volt a saját üzemében, a munkásság milliói éhségben és nyomoruságban pusztulnak el az előrenyomuló géptechnika nyomában; a telefon és táviró nagyrészben szennyes üzletek megkötésére szolgál; a gramofonok a legbornirtabb kulturátlanságot terjesztik; a börzei árfolyamjelzők kétségbeesésbe kergetik a világot és egyáltalában minden, amit ő az ember dicsőségére munkálkodott, ma a munkásság elnyomóítását és rabszolgasorsban tartását szolgálja.

Ő azt hitte, csupa áldás fakad kezei nyomán.

S nemrégén még arról beszélt, hogy hátralevő esztendeit egészségi problémák megoldására fogja áldozni. Azt mondta, a tudománynak van még egy nagy feladata és ez: az egészség biztosítása, a betegségek legyőzése biológiai és kémiai eszközökkel... És milyen csodálatosan bölcs volt ez az öreg ember! Az utóbbi esztendőben majdnem kizárólag csak tejjel táplálkozott és ezt az életmódját így magyarázta: Az ember megszületik és végül meghal. S aki helyesen akarja leélni életét, annak rá kell jönnie, hogy helyes az, ha a csecsemő tejtáplálékkal kezdi életét, öregségére ugyancsak tejjel táplálkozzon az ember, mert hiszen öregkorunk, minden különbség ellenére is, a gyerekkorunkhoz áll legközelebb.

Edisont nem a kórságok döntötték ki a sorból, elhervadt, kidült, mint a nedveiket felélt növények.

Élt és fölélte magát. Gondoljunk csak az ő fényesen ragyogó lámpáira: égnek és elégnak, mint akik beteljesítették hivatásukat.

Örülünk, hogy közöttünk élt és a történelemben messzire előttünk világít ez az ember. A dolgozók munkása, a legkülönb előmunkás. **Földes István**

TÖRTÉNELMI DOKUMENTUM

Ismeretes, hogy az orosz forradalmak és ellenforradalmak után ezer és ezer árvagyerek kallódott a városokban. Valóságos rablóbandákat alakítottak s egy ideig úgy látszott, hogy ezek a gyerekek, akik mint vad farkaskölykek csatangoltak az utcákon s a terek padjain, a hidak aljában és más mocskos zugokban húzódtak meg, menthetetlenül a prostitúció, az alkohol áldozatai lesznek, nincs erő, amely züllésüknek útját állhatná. A hatóságok egy ideig tehetetlenek voltak. Ezzel minden Oroszországról szóló könyv foglalkozott. Az ellenforradalom ezt ki is használta s az elhagyott gyerekek helyzetén keresztül is igyekezett a rendszer csődjét bizonyítani.

Az oroszok egy pillanatig sem tagadták azt le, hogy ezek a gyerekek milyen embertelen körülmények között élnek. Annyira nem, hogy a „Skid“ című regény után most az első orosz hangosfilm, „Ut az életbe“ is ezzel foglalkozik. És ez a film olyan realizmussal mutatja fel a gyerekek nyomorát, hogy egy berlini filmkritikus szerint az előadás alatt szinte érezni lehetett, amint a vásznonról a tetük hadserege árad le a nézőtérre, ahol az embereket csak jóneveltségük tartotta vissza attól, hogy ne kezdjenek el vakarózni. A film tehát nem szépít, sőt talán kolportázsszerűen tulozza a valóságot.

A razzián összefogott és a kokaint, dohányt és nőket követelő vadócokat azonban a menhelyen egy orvos veszi kezelésbe, aki a modern pedagógia eszközeivel, játékvonatokkal, a munka szépségének felmutatásával stb.-vel erőszak nélkül szereli le ellenállásukat, hozza bennük felszínre emberi jótulajdonságaikat és vezeti el őket a közösséghez.

A berlini és a külföldi lapok (l. Magyarország) elismerik N. Ekk filmjének nagy értékeit. Nincs benne szerelem, a film látszólag minden kompozíció nélküli riportázs. De a típusai, nagyszerű fotói, rendezői gazdagsága, hangtechnikája, az egyén és közösség küzdelmeinek lírikus, balladaszerű beállítása megint felülmulja az európai—amerikai filmeket. A film montázsán keresztül érezni az emberalakítás munkájának, az elragadtatásnak benső élményét. Mégis a film szelleme, az a bizonyos szocialista szellem, sokak előtt, elfogadhatatlan.

Az egyik német filmszaklap például ezt írta: „Bizonyos, hogy az a törekvés, amely az orosz hangosfilmet propagandára, moszkvai pártérdek szolgálatába akarja állítani, kilátástalan. Ez a törekvés meg fog törni a német mozitulajdonosok ellenállásán, a filmet nem lehet majd elhelyezni.“ Ma ugyanez a lap kénytelen elismerni, hogy ez a film a legnagyobb siker. A közönség tódul a bemutató filmszínházba. A vidékről nem beszélve, csak Berlinben 26 mozgó kötötte le eddig a filmet.

A bemutató-mozgóban naponként az utolsó előadáson és a vasárnap délelőtti matinéken minden alkalommal egy-egy pedagógus, orvos, író, publicista stb. szól hozzá a filmhez. Az előadást élénk vita követi. És így: az árvagyerekek sorsa, a filmen keresztül a nevelésen tulmenő, általános kulturkérdéssé szélesedik s amit eddig az orosz rendszer ellen akartak kihasználni, az, anélkül, hogy a tényeket meg kellett volna hamisítani, önkéntelenül a rendszer melletti agitációvá változik át.

Mert az orosz film megtalálta azt a formát, amely a valóságos tényeket úgy tudja felmutatni, hogy azok a tömeget megerősítsék és felemeljék és ezzel a szórakozás kérdését is megoldják. Az orosz dokumentáris film így nivójával, abszolút művészetével kilép elszigetelt helyzetéből és belenő a mindennapba, az életbe, míg az európai—amerikai film mindinkább eltávolodik attól.

Ime: Budapesten ez év október közepétől november közepéig a következő filmeket játszották:

Kit szerettem az éjjel?

Csókos regiment.

Egy mámoros éjszaka.

Táncos huszárok.

A lebegő szüz.

Őszi manőver.

Sztrájkol a gólya.

A garnizon réme.

Mikor fogsz szeretni?

Szerelem egy éjszakán át.

Mosolygó hadnagy.

A férjem barátnője. (Én csalok, te csalsz, ő csal.)

A hercegnő adjutánsa.

Egy kis ballépés.

A hercegnő játékszere.

Erzsébet királynő.

Trader Horn (vagy ahogy a fehér imperializmus a négert látja).

Gró Lajos

---

munka

NYILVÁNOSSÁG ELÉ

Kedves Szerkesztő elvtárs, alulírott fiatal munkás, a szd. párt szavalókórus központjának «vezetőségi tagja» vagyok s kérem, hogy adjon helyet alábbi levelémnek:

A szocialista kulturmunkát követelő elvtársak között ismeretesek azok a polgári tendenciák és a belőlük eredő ellentmondások, amelyek a kórusközpont tehetetlenségét és nem egy szocialistaellenes «működését» jellemzik. A sok közül egy eset:

A nyomdász szavalókórus fizetéssel oktatónak alkalmazta *Ascher Oszkárt*, a tipikusan polgári felfogású szavalóművész urat. Mi fiatal munkások eleitől kezdve tiltakoztunk az agitációra hivatott munkáskórusoknak ilyen félretolása ellen. De mind-ezideig a kórusközpont vezetősége leterrorizált bennünket, holott ők is nagyon jól tudják azt, hogy *Ascher* ur nyíltan ellenforradalmi költők verseit tanultatja be a kórusokkal. És hogy A. ur volt az, aki ezeket a kórusokat (Nyomdász és Világosság) felléptette a Décsi moziban és a New-York kávéházban. Legutóbb a Fodor zeneiskolában is felléptette azokat, amiért a fiatalság annyira felzudult, hogy végre a központ is rákényszerült arra, hogy jegyzőkönyvi határozat alapján A. ur állását felmondja. Ezt a határozatot azonban ugyancsak a központ, a tagok megkérdezése nélkül félredohta és a polgárinak és káros befolyásúnak minősített A. urat visszahelyezte állásába. A magam részéről én szót emeltem ez ellen, de a szokott módszereikkel megint belémfajtották a szót. De én mint szocialista nem akarom lenyelni ezt a békát. Most fiatal elvtársaimhoz fordulok, hogy tiltakozzunk a kórusközpont terrorisztikus önkénye és A. ur kórusoktatása ellen. Azért, mert a kórusok ügye a mozgalom ügye s mi szocialisták szocialista szavalókórusokat akarunk.

Aláírás.

Weltbühne (Berlin). Szerk. Carl v. Ossietzky.

Filmkunst (Berlin). Szerkeszti A. Kraszna Krausz.

Tisztelt Szerkesztőség! A «Magyar Közgazdaság» októberi száma megírta, hogy *Lendvai Sándor*, a Magyar Cukoripar vezérigazgatója megtiltotta alkalmazottainak, hogy családot alapítsanak. Arra a kérdésre, hogy milyen alapon adta ki rendeletét, így válaszolt az igazgató ur.

«Az én példám is azt mutatja, hogy a házasság komoly dolog, amit szívesen is meg kell fontolni és semmi esetre sem szabad elsietni. Vajjon mi lett volna belőlem, ha én *Diószegen* elvettem volna egyik kollégám, vagy a szomszédos földbirtokos tisztartójának leányát? Talán ma is ott dolgoznék meggörnyedve a zöldernyős lámpa alatt, otthon pedig az asszony féltucatnyi gyerekkel vesződne, gondot okozna minden iskolafüzet, minden új ruha. Az igazi szerelem csak a jómódban virul. Most tiszszobás szolgálati lakásban lakom a vállalat *Zrinyi-utcai* székházában, mindenünk megvan, nyugodtan, boldogan és kultúremberhez illően élek. Ezt a sorsot számom én alkalmazottaimnak, mikor fölállítottam a zsinórmértéket, hogy még hatszáz pengő havi jövedelemből sem élhet meg egy tisztviselőcsalád.»

Íme ez a pusztán tény. Vajjon hol van az a szexuálpedagógus, aki holmi lélekanalizissal megoldhatná az én bajomat. 32 éves vagyok és nem hogy 600 pengő fizetésem nincsen, de egy éve állás nélkül tengődöm és van egy barátnőm, akit szeretek és akivel együtt akarok élni. Ha sokáig így megy, bizony isten, vagy felakasztjuk magunkat, vagy felakasztanak bennünket.

Aláírás.

A Másik Út

szocialista folyóirat

Szerkesztők: Erdélyi Kálmán és Salló Tamás. Szerk. kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Strada Florilor No. 3. Magyarországi szerkesztő: **Nádass József**, Budapest VI., Király-utca 49. sz. Előfizetési ár: félévre 10 P. Előfizéseket felvessz a **Munka** kiadóhivatala is.

Nouvel Age (Libr. Valois, Páris).
Arbeiter Fotograf (Neuer Deutscher Verlag).

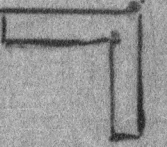
munka

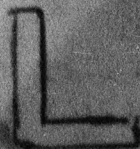
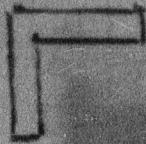
szocialista társadalmi és művészeti beszámoló • felelős szerkesztő: **kassák lajos** • helyettese: **nádass józsef** • kiadja az ifjúszocialisták munkaközössége • felelős kiadó: **longyel lajos** • szerkesztőség és kiadóhivatal: **budapest, VI., lehel-utca 6. V. 1** • minden közleményért a szerző felel • egyes szám ára: 60 fillér • előfizetési ár félévre 3 p., egész évre 6 p.

1567.31 HUNGARIA HIRLAPNYOMDA R. T. BUDAPEST.

FELELŐS: SCHMIDEK GÉZA

ára

1

1

□

□

s

ára: 40 fillér

17046

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
Hírlapkönyvtár
I. r. övönként
10.32/129. sz.

frühof foto

1

munka

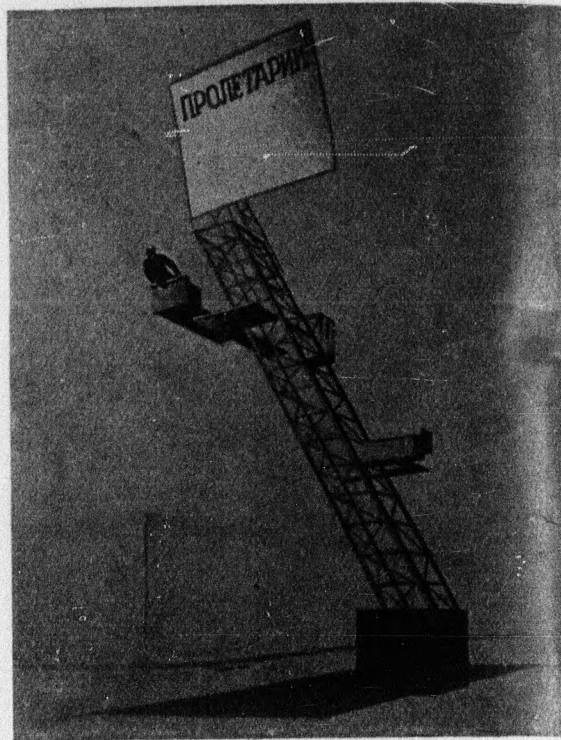
kulturstudiója

s z e r k e s z t i : g r ó l a j o s

A KULTURSTUDIÓ

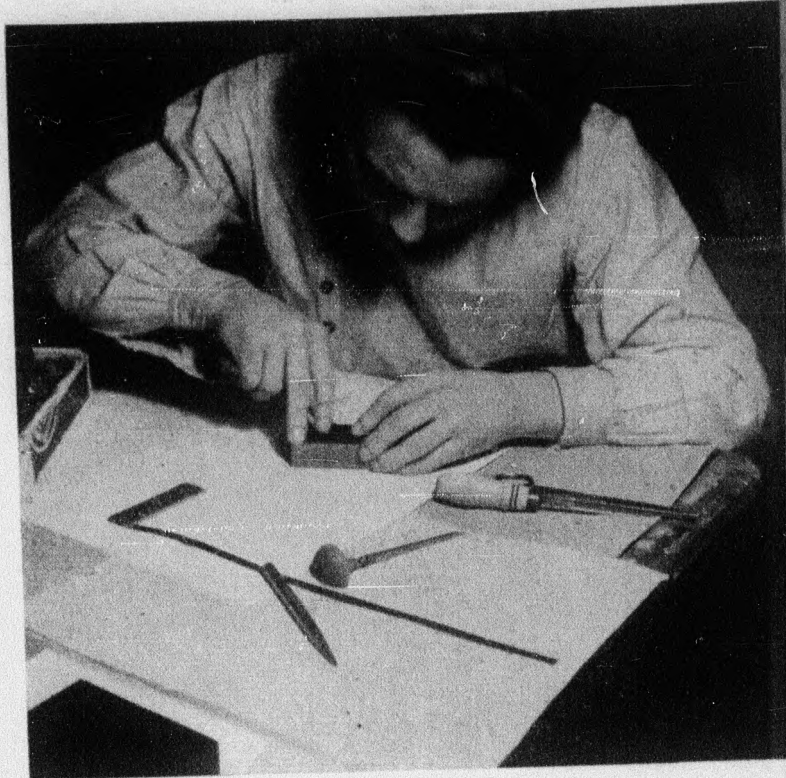
a szocialista végcél kihangsúlyozásának, a kulturagitáció pedagógiájának, technikai módzatainak az eszköze akar lenni. Munka programunk, hogy általános frázisok helyett a burzsoázia kultureredményeivel és szellemi tradícióival szembeállítsuk a szocialista mozgalom új kulturdokumentumait s a fel-törekvő proletariátus szellemi tendenciáit. Nem elégszünk meg a polgári kulturának a politikai és gazdasági mozgalmakon át való tagadásával, a merev tagadás korszakán tul-jutottunk s ma már vannak értékeink, amelyekben a művészet formanyelvén át is ki tudjuk fejezni érzéseinket, gondolatainkat, szubjektív és objektív életlátásunkat. De, hogy a kibontakozó uton tovább haladhassunk, iskolázottságra, tudásunk állandó kiszélesítésére, szakismereteink elmélyítésére van szükség. A burzsoáziának megvannak a maga állandó iskolái, kísérleti laboratóriumai, stúdiói és egyéb ezerféle eszközei kulturájának fejlesztésére és propagálására. Külföldön ma már a szocialista mozgalom is megkezdte az új kultúra tudatos fejlesztését és propagálását. Nálunk a *Munka Kultur-studiója* megindításával tesszük meg az első lépést célunk kitisztázása és eszközeink megválogatása felé.

A technika mai fejlettsége nemesak azt mutatta meg nekünk, hogy a szocialista társadalomban a gép, amelynek ma rabszolgái vagyunk, a dolgozók kiszolgálója lehet, hanem a kollektív kultúra terjesztésének új lehetőségeit is felfedte előttünk. Ismerjük a célba vezető utat és felismer-tük azokat a kultureszközöket, amelyek felbecsülhetetlen segítő társaink lehetnek harcaink valamennyi területén. S ezeknek a segítő eszközöknek a kiválogatásánál, a ma már általánosan használt hangszórón kívül, minden olyan közvetítő, demonstratív és alakító eszközre gondolunk, amelyek részben anyagi okokból, részben, mint Magyarországon is, a szocialdemokrata párt konzervativizmusa miatt egyáltalán nem, vagy csak nagyon kis mértékben alkalmaznak a proletariátus nevelése és kulturigé-nyeinek kielégítése érdekében. A rádióra, a gramofonra, a filmre, a fotóra és plakátra, illetve az új grafikára és felhasználásuk módjára gondolunk. Ezeken a területeken fejleszteni szeretnénk lehetőségeinket és *Stúdióinkon* át meg akarjuk mutatni azt is, hogy külföldön, legfőképp Németországban és Oroszországban, milyen formákban és milyen nivón áll ma a szocialista művészet s a művészeti és technikai eszközök tudatos alkalmazásával hogyan rendeznek meg egy kiállítást, hogyan állítanak elő egy szépiro-dalmi könyvet vagy propagandafüzetet, hogy rendeznek meg egy demon-stratív gyűlést, egy szocialista ünnepséget vagy kongresszust s hogy az ilyen alkalmakkal milyen szerephez jut a szobrászat, a festészet, a tech-nika és építészet.

L. LISITSKY konstrukciója (orosz)

A szocialista kulturest a valóságos életjelenségek és a szocialista értelmi és érzelmi ideálok szintetikus összetevődése, versben, dalban, prózában kifejezve. Az esték erejét a mai ember lelkületének megfelelő tartalmi és formai *változatosság* adja meg. A kulturesték rendezőjének tehát tudnia kell, mit és hogyan fogjon össze úgy, hogy az életnek a keresztmetszetét és hosszmetsetét szocialista megvilágításban mutassa fel. A változatosságot részben technikai erővel (színes háttér, világítás, plakátok, rajzok, agitációs jelmondatok alkalmazása, vetítés stb.), részben az előadók beállítással és számával (egyéni szereplők, kórusok), részben pedig az ének, szavalat és vers közé iktatott satirikus és komoly jelenetekkel (politikai kabaré, élőujság, egy-egy rövid gazdasági stb. előadás) lehet elérni.

BASS TIBOR FOTÓJA

Nagyon vigyázni kell azonban arra, hogy versben csak valóban költeményt, zenében valóban zenét stb., tehát az egyes műfajoknak megfelelő mondanivalókat adjon, aminthogy az élőujságoknak, jeleneteknek sem szabad patétikusan szinpadiasnak vagy a valóságot lemásolónak és hosszadalmasnak lenni. A kulturestének peregni kell és ez csak *rövid, kevés felszerelést igénylő* jelenetekkel valósítható meg. A kulturestéknek nevelő munkát kell elvégezni, ezt a szándékot azonban nem szabad előtérbe helyezni. Nem szabad elfelejteni azt sem, hogy azok a társadalmi és osztálytendenciák, amelyeket a jeleneteken keresztül akarnak tudatosítani, az életjelenségekben sokszor megbujnak s a jelenségek csak egy bizonyos külső képet, helyzetet adnak. *Nem minden* esetben, de nagyon sokszor sokkal nagyobb hatást lehet elérni akkor, ha a jelenteket jól összefogva, így mutatják be és a társadalmi tendenciákat vagy egy-egy előtte, vagy utána beállított konferanszban, szavalatban vagy a szavalókórusokkal tárják fel, amelyet különben sok esetben be lehet kapcsolni a játékba, éppen úgy, mint a hallgatóságot. Ezzel nemcsak a tudatosítás munkáját lehet elvégezni, hanem a változatosságot is növelni lehet.

A szocialista kulturestéknek *sokrétegűnek és mégis egységesnek* kell lenni, amelyekben az egyik szám még akkor is kiegészíti a másikat, ha az látszólag egészen más témakörben mozog. A tárgyyszerű, kemény és reális kulturestét nem egyes számaiban, hanem *összességében* kell nézni. A kulturest így a maga egységében kialakíthatja azt a *léggör*t, amely egyik legjelentősebb tényezője az estének. Ez a felemelő léggör, amelyben a vers érzéseinket fejezi ki és harcra serkent, amelyben a satíra a nevetésen keresztül felszabadít bennünket, és amelyben a jelenetek elmélyítenek és tudatosítanak. De mindez csak akkor alakulhat ki, ha a kulturest szelleme az az osztálytudatos szocialista szellem, amely nemcsak a szereplők külső frázisaiban, hanem a dolgok belső szerkezetében, összetevődésében, szempontjaiban is megnyilvánul.

Gró Lajos

POLITIKAI KABARÉ

1.

Nem vagyunk mi színészek
bumsztadrá bumsztadrá
akik játékból élnek
bumsztadratta-tá
minket üt meg minden ág
sorsunk nehéz szolgaság
bumsztadratta bumsztadrá
bumsztadratta-tá.

2.

Nem volt vig gyerekoszobánk
ucca volt az oskolánk
a bajszunk még ki se nőtt
fejünk ezer gondba főtt.

3.

Nincsen munka, nincs kenyér
a jó szó itt mit sem ér
már csak egy gondol velünk
a hadügy miniszterünk.

4.

Jaj de szomorú a dal
körülöttünk börtönfal

6

hátra mozgunk mint a rák
s letapos a pénzeszsák.

5.

Gondolj inkább a puccsra
s ne járj vörös papucsba
vörös papucs: vörös rém
fehér puccs az habos krém.

6.

Ha megmozdulsz nyáron át
kaphatsz érte száraz fát
s ha télidőn csöndben vagy
megdögleszt a szörnyű fagy.

7.

Mac Donald nem így beszél
el is vitte már a szél
hol a munkás balra tér
talpnyalás ott mit sem ér.

8.

Nincs is nekünk másik út
csak az osztályharcos út
akinek van ereje
osztályfronton a helye.

9.

Hol vagyunk mi még ettül
fölöttünk mély gyász terület
kutyaül rossz a sorunk
s grófi füttyre táncolunk.

10.

De azért nem csüggedünk
csüggedetlen szervezünk
vagyunk együtt sok ezren
táborunk verhetetlen.

11.

Ma még tél van, holnap nyár
előttünk szabad határ
meg kell nyernünk a csatát
balra, balra, balra hát!

(Kulturstudió)

Harmadik nő:

Én is így beszélek,
amióta élek.
Se anyám, se párom,
halálomat várom.

Kis koporsóm látom,
a hármak határon.
Drága ifju vérem,
másoknak kimérem.

Első nő: Bizony, hogy azt mondom nektek: szép annak az élet,
akinek szép. Nézzétek meg ezeket a gyerekeket. Szép az ifju-
koruk, szép lehet az egész életük. Tejecskét adunk nekik a
mellünkől és az ölünkben ringatjuk őket, mint a madár-
fiókákat.

Harmadik nő: Az én kisöcsém egyólbán lakik az állatokkal.

Második nő: Az én apám szolgálja a mieink is együtt laknak
valamennyien az állatokkal. Nyáron a lovakkal laknak együtt,
télen a birkákkal. Mert a juhakolban melegebb van, mint
a lóistállóban.

Első nő: Nyáron a lóistálló, télen a juhakol. És hol vannak a mi
gyerekeink? Kiknek világítanak azok a csillagok, amik a
parasztok feje fölött ragyognak?

Második nő: A csillagok szakadatlanul ragyognak s a parasztek
mindig csak sirnak.

Harmadik nő: De ha a parasztek egyszer megúnják a sirást, akkor
összedül ez a világ!

Második nő: Egyszer ugyanis összedöntjük ezt az egész világot!

Első nő (énekelni kezd):

Siró ember lánya,
sirdogál magába.
Három árva lélek,
jobb jövőt remélnek.

Hárman:

Csöndes esti óra,
vezérelj a jóra.
Jöjj el, szépen kérünk,
harcos ember értünk.

Ácsok vagy kovácsok,
sirva várunk rátok.
Ha eljöttök értünk,
harcos társak leszünk.

Ha eljöttök értünk,
harcos társak leszünk!

(Kulturstudió)

A FASIZMUS DALOL

Mint cseppben a pocsolya, úgy tükröződik a fasizmus a maga harci indulóiban és himnuszaiiban. A fasizmus «költészete» feltárja azt a feneketlen lelki sötétséget, amelyből megszületett. A sok közül itt két példát mutatunk be, amelyek jellemzőek a fasizmus kulturális utjára.

Az olasz fasizmusnak szüksége volt a fiatalság erejére. A nagytőke szekere elé kellett fogni az elégedetlenkedő, rajongó és harcias kispolgári ifjúságot. Ehhez dekoratív frázisok kellek, nagy és szép szavak, hogy a megszádlult tömegek lenyeljék a legborzalmasabb hazugságokat is. Mussolini énekelletti hadait és a feketeingesek torkukszakadtából fujják:

Giovanezza, giovanezza
Primavera di bellezza
Nel fascismo è la salvezza
Della nostra libertà

(ami magyarul azt jelenti, hogy fiatalság, fiatalság, szépség tavasza, a fasizmusban van a szabadságunk megmentése). Kápráztatóan nagy szavak és frázishalmazás, de látszik rajta, hogy valami szépet akar hazudni, csillogó szóözönnel akarja elleplezni a fasizmus mindennapi valóságát. El akarja hitetni a tömegekkel, hogy a fasizmus, a maga börtöneivel, bankáraival, ágyuival és munkásgyilkosságaival a mennyország egyetlen kapuja. A fasizmus mint államrendbe akar rendezkedni, tehát be kell lopnia a hazugságokból összetákolt ideológiáját az agyakba és lelkekbe, mert csak így uralkodhat rajtuk.

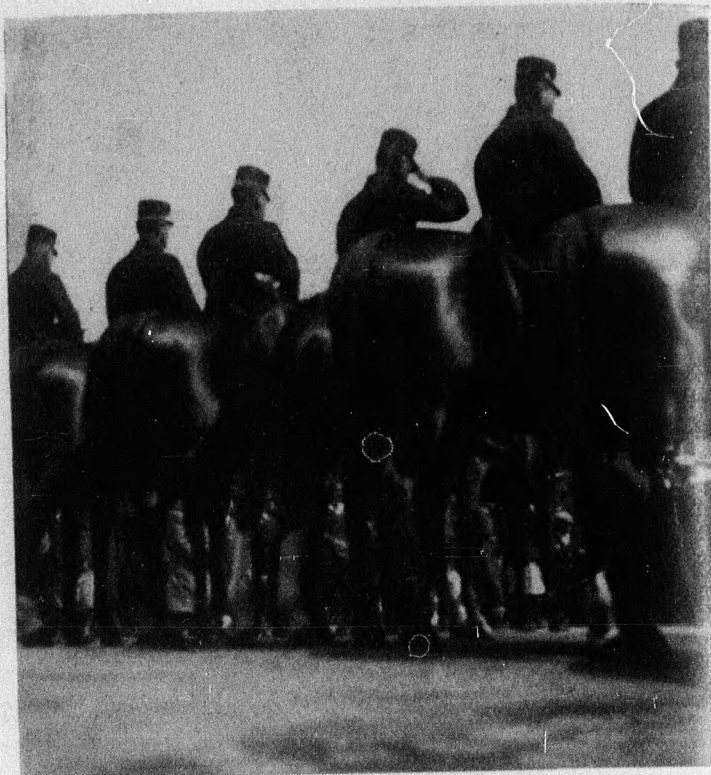
Közben telnek az évek. A nyomor és kétségbeesés árja a polgári civilizáció és polgári morál utolsó foszlányait is elmossa. Németországban felbukkannak a fasizmus barnainges legényei. Prófétájuk, az Adolf, a harmadik birodalmat és a fejek gurulását hirdeti. Az ő dicsőítésére született meg a «Sturm 44», a berlini hitleristák hivatalos harci indulója:

Revolverschuss und Mädchenkuss
Erfüllen unser Leben
Im Wechsel liegt der Hochgenuss
Drum muss es beides geben

(Magyarul: Revolverlövés és leánycsók töltik be életünket, — Változatosságban van a gyönyör, — Tehát mindekettő kell nekünk.)

Nincs az a pokoli fantázia, ami ennél undorítóbbat ki tudna találni. De ebből is látszik, hogy nem a harmadik birodalom gyönyörei vonzzák a fasisztákat Hitler zászlaja köré, hanem az, hogy a legaljasabb és legbetegebb ösztöneiket szabadon — sőt társadalmi szankciókkal — kitombolhatják. Az ideáljuk a «revolver és a csók», az elvadult öldöklés és a perverz szexualitás. ez az egyetlen, ami az életüket betölti. Ezt ki is mondják, nyílt, cinikus vigyorral.

N. E.

LENGYEL LAJOS FOTÓJA

SÖTÉTSÉG

Már két napja álltak az emberek a pályaudvaron. A vonatok a front-ról érkező katonákkal voltak tele. Egy hosszú vattáskabátú öregember és egy fiatal katona, akinek a keze piszkos rongyokba volt bepólyázva, már-már felkerültek az egyik kocsiba, de amikor a vonat elindult, letaszították őket.

— Krisztus szent nevére — kiáltották a vonat után futva — két napja várunk már itt.

— Bolondok, hisz láthatjátok, hogy nincs hely. Egyik a másik nyakán ül. Talán az utolsó vagonban — ordítottak vissza feléjük a mozgó kocsiról, miközben egy bárányszőrbe bujt katona nekidől az ajtónak s belülről elreteszelte.

— Ó, te nyomorult — nyögte az öreg kétségbeesetten —, most mit tegyek?

— Ha nem döglesz meg éhen, meggebedsz a hidegtől.

Az öreg letette a zsákját a földre s úgy nézett a vonat után.

Kurta bundába öltözött öreg parasztasszony állt melléje.

— Vadállatok ezek — mormogta. — Keresztet se hordanak az ingük alatt. Biztos.

— Az ördög vigye el őket, feltépték a kötést a sebesült karomon, — káromkodott a katona s a fogaival igyekezett összehuzni a piszkos rongypólya két végét. — Nekik jó, ülhetnek a vagonban és nem kell semmivel törődniök.

A hosszukabátos öregember hallgatva állt a zsákja mellett s az eltávozó vonat irányába pislogott. Néha meglódult, mintha a vonat után akarna futni, könyörögni, hogy vegyék fel, de meggondolta magát és mégis ottmaradt.

— Elvadult ez a népség — panaszkodott a parasztasszony. — Azelőtt segítettek, ha meglátták öregségemet, de most: csak lökdösést, meg rugást kapok, hogy majd hanyattvágódtam.

— Nem ismernek ezek istent — nyögte az öregember —, gyertek a bakterhez. Tán ott megmelegedhetünk. A pályaudvaron ugyse lehet keresztülmenni.

Két órával később újabb vonat érkezett. A pályaudvaron kívül állott meg. A lokomotív füttyentésére nekirohantak hárman a behavazott pályatestnek. A katona a vonat végén felfedezett egy üres vagon. A sineken keresztül a másik oldalra rohant és felugrott rá. A hosszukabátos öreg utána szaladt. Zsákját úgy futás közben feldobta a kocsira, aztán a fel-pakkolt parasztasszonyt segítették fel. Az állomás oldala felől rengeteg ember szaladt a vonat felé. Káromkodás, ordítás. A vagon falainál állók kétségbeesett didergése s a ropogós havon szaladók topogása hallatszott.

— Itt van elég hely, — kiáltott fel a katona.

Az öregember rámordult:

— Ne ordíts te, ha meghallják, mindenki idetódul.

Nagynehezen bereteszelte az ajtót. A vagonban koromsötét lett. Kivülről az ide-oda szaladgáló tömeg lármája hallatszott, mindenki helyet keresett.

— Hála istennek, ide már nem jönnek — mondta a katona, de egyszerre mintha valami a falhoz vágódott volna. Valaki a bejáratot kereste.

— Nem lehet — kiáltotta ki az öreg. — Rogyásig vagyunk.

— Ha Krisztust ismertek — hallatszott kivülről —, három napja nem ültünk. Engedjete be, csak ketten vagyunk, én meg a kisgyerek.

— Nem érted, hogy nem lehet? Még csak az kellene, hogy kinyissuk, aztán tucatostól gyertek és bennünket is kiverjeteK.

A könyörgés elhallgatott. A vonat megindult.

— Hála neked szent Jézus — mormogta a parasztasszony —, nem hiába imádkoztam a Szüzanyához, megsegített — mondta és sűrűn vetette magára a keresztet.

A katona odanyomta fülét a falhoz úgy hallgatódzott.

— A fékpadra másztak. Na, ezek is megfagynak.

— Segíts Szüzanyánk, ma sok nép fagyoskodik — válaszolt a parasztasszony.

A fal mögött csend volt, csak a gyerek halk sirása hallatszott. Egyszerre felujult a dörömbölés.

— Krisztus szent nevére, engedjeteK be, megfagyunk itt. Gyorsan, mielőtt megáll a vonat.

— Ha megáll a vonat, megint nagy tömeg rohan ide — morogta az öregember a katona felé, aztán hangosan kikiabált: — Mondtam már, hogy itt egyik a másik nyakán ül.

— Csak egy talpalattnyi helyet, akár a pad alatt is — nyöszörgött kintről egy női hang.

— Na, csak az hiányzik — mondta halkan az öregember — hallgassatok, ne is feleljeteK neki.

— Teremtő isten, mindjárt megáll a vonat — sopánkodott bent a parasztasszony — és bennünket agyon fognak nyomni.

De az állomáson senki sem akart erre a kocsira felszállani. Bizonyára kisebb állomás volt. Csak az előbbi női hang szólt meg újra. A hangján átütött a fagyos dermedtség.

— Krisztusra, engedjeteK be. Megfagyunk. A gyerek már egészen megmerevedett.

— ÜljeteK csak nyugodtan, ne feleljeteK — suttogott az öregember —, akkor hamarább elhallgat.

A lokomotiv hosszan füttyentett, a vonat újra megindult.

— Barmok, dögök — hallatszott kintről —, dögöljeteK meg átkozottak, megfagy a gyereKem, megfagy...

A parasztasszony letérdelt a sötét vagonban és sóhajtva imádkozni kezdett:

— Ó, szent istenanya, segíts, hogy a nagy hidegben ne faggyanak meg ott kint a gyereKkel...

Panteleimon Romanov

A mai társadalomnak nincs joga arra, hogy magát a kultura védőjének és bennünket a kultura ellenségeinek nevezzen. A mai társadalom megakadályozza a kultura fellendülését és mi, az új szocialista társadalom elsőharcosai kénytelenek vagyunk megvédeni a kulturát a mai társadalommal szemben. Mert a mai társadalom megvonja a néptől a tanulás lehetőségét, a népet szellemileg és testileg elnyomja, a közjót közösségtelen oszttályérdekekért feláldozza, a tulajdont egy kisebbség kezében monopolizálja, a munkást tárgyá alacsonyítja, a családi életet szétrombolja. Ebben a társadalomban az erkölcsből képmutatás és a műveltségéből hazugság lesz.

Liebknecht V.

KINÓ CSEHSZLOVÁKIÁBAN

A MI SORSUNK

(KÓRUSVERS)

Férfiak össz: A gyűlölet és megnemértés hullámaiban állunk.

F. v. szóló: Egész nap robotolunk, vagy a munkanélküliség iszapjában fárad a lábunk.

Férfiak világos: Esténként összegyűlünk, hogy a magunk és társaink szemeit fölnyissuk.

Férfiak sötét: Sorsunk kemény, embertelen sors.

F. össz: Nyomorúságos sors, üldözéssel és lemondással tele.

Nők: És mégis!

F. s.: Kemény akarattal építjük utainkat.

Nők: És mégis!

F. össz: Ha tegnap elcsüggedtünk, ma új kedvvel indulunk neki a harcnak!

F. s. szóló: Legjobb barátaink is elfordulnak tőlünk.

Nők: De azért is kiáltjuk:

F. össz: Előre!

F. v. szóló: Amit ma építünk, az holnap talán összeomlik.

Nők, F. v.: De mi új várakat építünk.

F. s.: Lehet, hogy százan kidülnek a sorból.

F. v.: Mi újabb százat toborzunk sorainkba.

F. v. szóló: Semmi sem tántoríthat el bennünket.

F. s.: A gyűlölet és üldözés hullámaiban állunk.

F. v.: És mégis

F. v., Nők: Rendületlenül kiáltjuk:

F. s.: Előre!

F. v.: Azért is!

Összes: Előre!

Nádass József

Első (tapsol örömeben, aztán átöleli a Másikat és jobbról és balról megcsókolja): Óh, mennyi örömmel ajándékoz meg engem a jó Mindenható! Kérlek alássan, néha már azt hiszem, meg sem érdemlem ezt a sok jóságot.

Második: Csókolom a kezéd, kegyelmes uram, de te igazán olyan vagy, mint egy angyal. Egy gyönyörű Arkangyall!

Első: Nő, nő. Csak ne hizelegj, kérlek alássan, ne kényeztess el anynyira. Angyalka azért nem vagyok, csak egy nagyon jószívű halandó ember. Csak egy jószívű ember vagyok, aki éppen most fogok egy nagy izét ízélni... Hogyis hívják?... (Topogva Ján felé): No, halljuk, halljuk! Hogyis hívják azt az izét, amit csinálni fogunk?

Ján: A Kegyelmes Ur könyvet kegyeskedik írni a kapitalizmus válságáról.

Első: No, látod, kérlek alássan, ez az izé. A kapitalizmus álságáról, kérlek alássan. Most is éppen írni megyünk, kérlek alássan. Ha meguntam a vadászatot, akkor mindig irunk egyet a kaphatalikus álságáról. Mostanában nagyon sokat gondolkodok s ha a Jánnak sikerül kitalálni az eszmét, akkor mindjárt bele is iratom vele ebbe a nagy mappába. Tudod, kérlek alássan, ezt a nagy mappát direkte az eszmémnek csináltattam. (Jánhoz): No, fiam, olvass föl valamit a méltóságos urnak, az eszméimből. Valami szép rövidet.

Ján (kinyitja a mappát és olvas): A kapitalizmus fürgetegében hiába kapaszkodik bármelyik fűszálba a magányos emberi lélek, a dühöngő vihar mindenkor megtépázza lenge hajkoronánkat. Azért is komoly gondolkodás után mindenki rájöhet arra, hogy a királyok arany és gyémánt koronája többet ér minden más hajkoronánál. És ehhez a belátáshoz nem demokráciára, hanem gondolkodó főre és okos belátásra van szükség. És ezzel szemben nincs igaza a költőnek, aki fennhéjázón azt mondja:

Ha nem fuj a szél,
nem morog a paraszt.

Második: Bravó, bravó! Én is azt mondom, hogy a paraszt kiállhatatlan. Csak azok a szocialisták meg azok a zsidók szövetkeznek velük.

Első: Ugy van, ugy van. A bolsevisták, azok a nihilisták!

Második: A kapitalizmus pedig alszik, nem akarja letaposni ezeket a mindenféle bogarakat!

Első: Nagyon helyesen mondd, kérlek alássan. (Jánhoz): Ird föl a mappába: a kapitalizmus alszik, rózsafaágyán szunyókál. (Másikhoz): De ez így nem mehet, izé, kérlek alássan. Azt majd én megírom, kérlek alássan, hogy mit kell itt csinálni. (Karonfogja a Másikat.) Kérlek alássan, nekem mindig van egy ideám, majd én most izé (megindulnak), majd én rendet csinállok itt.

Második: Rájuk kell taposni ezekre a mindenféle bogarakra.

Első (topog): Én rájuk fogok taposni... Gyere, Apolló, gyere... Mondom, én egy jószívű ember vagyok, de ezeket a nihilistákat agyon fogom taposni a könyvemmel. (El.)

(Kulturstudió)

A «munka stúdiójában» közölt jelenetek, versek, kották stb. csakis a «Stúdió» előzetes beleegyezésével adhatók elő. Megkeresések VI. ker., Lehel-utca 6, V. 1 intézendők.

KÉRLEKALÁSSAN, IZÉ...

(Két arisztokrata. Első: idős, elványadt figura, vadászruhában, négy kis kerékre szerelt papir-agarat huz magával, nagy papir-aranyláncon... Második: kövér figura, lehetőleg frakkban, nagy fehér krizanténummal a gomblyukában... Lakáj: hóna alatt nagy mappával, amelyre rá van írva: Eszmék. Az alakok erősen stilizáltak, karikírozottak.)

(Az első arisztokrata, mögötte a lakájjal balról, a második arisztokrata jobbról jön a színpadon, középtűt találkoznak.)

Második: Ah, ah! Kezeid csókolom, kegyelmes uram!

Első: Szervusz, Toldikám! Szervusz, kis öcsém!

Második: Honnan kegyeskedsz ilyen korán és hová ilyen aranyos kedéllyel? Igazán pompás színben vagy, kegyelmes uram! (Ugy kiabál, mintha a másik süket lenne.) Csak nem vadászni kegyeskedtél, kérlek alássan?

Első (boldogan): Kicsikét, kérlek alássan... Pu, pu, pu, he-he-he-he... (Mutatja, hogyan lődözött.) De tudod, kérlek alásan csak úgy izéből izéltem... Roppantul sajnálom a vadat. Azért is, kérlek alássan, ha löni akarok, akkor mindig azt mondom a Jánnak, lőjj hát, barátom, lőjj csak helyettem is egyet-kettőt. He-he-he...

Második: Nagyon helyes, kegyelmes uram. Mindig is mondtam, kérlek alássan, a parasztoakra kell bizni az ilyesmit. Ők értik ezt, ők a háboruban is mindig lőtték egymást.

Első (egy ujjal fenyegeti Jánt): Nagy selma a gyerek. He-he-he. Izé, pu-pu-pu. (Hirtelen haraggal dobbant): Izé! Huzd ki magad! (Panaszkodón): Jaj, hogy a szívemre mennek ezek az izgalmak.

Második: Óh, drága kegyelmes uram, nem szabad az ilyen alakkal mérgeledni! Hogy is képzeled ezt, kérlek alássan. Ki kell dobni a sehonait, merüljön vissza a pokol fenekére, ahonnan az ilyenek egyszer felbukkantak.

Első: Nó, nó, kérlek alássan, ha szive nem volna az embernek. Hiszen, ha jó szivem nem volna. De tudod, kérlek alássan, izé, hogy is mondjam, a magunkfajta ember egy kicsit azért ember is. (Kedvesen megfenyegeti a lakájt.) Ez pedig nagy selma, kérlek alássan. Azt mondják, kérlek alássan, hogy az anyja valamikor ott izélt a kastélyban, aztán később úgy éreztem, mintha kicsit a szívemhez nőtt volna ez a csunya fickó. He-he-he. Kérlek alássan, hiába no, szive is van az embernek.

Második (az agárra bámul): Nini, nini! Bocsáss meg, kegyelmes uram, most veszem csak észre, hogy ez a kutya nem is a multkori kis dakszli. No nézze meg az ember, hiszen ez egy valódi ezüst agár!

Első (nagy örömmel): Szervusz, kérlek alássan. Igazán hálás vagyok a figyelmességedért. Azt hittem, észre se méltóztatod venni az én kis Apollómat. Hidd el, kérlek alássan, a szívem már tele volt keserüséggel. No, állj föl, Apolló és adjál puszt a méltóságos urnak (a lánchnál fogva a kutya első részét felemeli). Nó, nó!

Második (kényszeredetten nevet).

Első: Csak nem akarsz megsérteni, kérlek alássan?! Apolló, puszi, puszi! (A Másikhoz): Ne vesd meg, kérlek alássan, hiszen ebbe a szígyenbe talán bele is halna Apolló.

Második (lehajol, hangosan összecsókolózik az agárral).

SZOLGÁLÓK ÉLETE

(Három nő egy-egy babával ül a háttérben, mögöttük láthatatlanul pengető hangszert pengetnek. A nők, miközben a „Boci, boci tarka“ dallamára énekelnek, játszanak a babákkal, mint a dadák.)

Első nő:

Dádi, dádi, dádi,
Jól kell vele bánni.
Uraságok lánya,
bankár a papája.

Hárman:

Uraságok lánya,
bankár a papája.

Második nő:

Náci, Náci, Náci,
tud már rágicsálni.
Lesz belőle táncos,
állami tanácsos.

Hárman:

Lesz belőle táncos,
állami tanácsos.

Harmadik nő:

Tóni, Tóni, Tóni,
nem fog kocsit tóni.
Király lesz vagy császár,
sirhat a vén Gáspár.

Hárman:

Király lesz vagy császár,
sirhat a vén Gáspár.

Első nő:

Falucskából jöttem,
egylábon pörögtem.
Télidőn születtem,
üres kását ettem.

Üres kásán éltem,
mást nem is reméltem.
Megnőtt kezem, lábam,
szolgáknál szolgáltam.

Aztán jött egy urfi,
meg akart ő nyuzni.
Messze estem tőled,
dáma lesz belőled.

Hárman:

Aztán jött egy urfi,
meg akart ő nyuzni.
Messze estünk tőled,
dáma lesz belőled.

Második nő:

Én is falun éltem,
éjjel jöttem értem,
szolgálatba vettek,
állandón kergettek.

Urak ajándéka,
asztal hulladéka.
Sok mindent megéltem,
mig idáig értem.

Most itt van a Náci,
jó vele cicázni.
Nem tud még pörölni,
éjjel reám törni.

Hárman:

Most itt van a Náci,
jó vele cicázni.
Nem tud még pörölni,
éjjel reánk törni.

NÉPDALKÓRUS

A népdalkórust, mint a szocialista mozgalom új művészeti megnyilvánulását először 1929-ben szerveztük meg. Azóta kulturestéink állandó műsorszáma és ma már a *kulturmozgalomban* általános követésre talált.

Mi a népdalkórus?

A *népdalkórus* nem más, mint a népdal tudatos alkalmazása a szocialista mozgalomban. Dehát mi is a *népdal*? Általánosan: népi eredetű zenei termékeket értenek alatta. A népi eredetet azonban nem földrajzi, vagy faji nép-egységekre értjük, hanem majdnem mindig egy osztályra: a falusi és részben városi proletariátus rétegeire. Mert mindig és mindennütt ez volt a népdaltermelő réteg, szemben a mindenkori uralkodó osztályokkal, melyek tényleg sohasem termelték a népdalt, hanem a maguk uralmi rendszerében felhasználták azt. Ha tehát népdal alatt nem valamely földrajzi, faji, vagy nemzeti egység általános daltermelését értjük (mint az a mai közkeletű felfogásban még mindig divatozik), hanem a társadalmi osztálytagozódásban meghatározott kulturterméket, úgy a népdalra is kell, hogy mindazon tételek érvényesek legyenek, melyek a marxi elméletből kikövetkeztethetők.

Ezek szerint: a népdal társadalmi és osztálykarakterének végső meghatározói azok a gazdasági és politikai kényszerűségek, melyek a dolgozók osztályát ilyen jellegzetes módon készítetik zenei megnyilatkozásra. Mert a népdal nem öncél, hanem mindenképpen általános szükségletet elégít ki — zenei formában. Ez a szükséglet osztályszükséglet, s így az alkalmat a szükséglet kielégítésére az osztályhelyzetéből fakadó mindenkori lehetőségek nyújtják. Ettől függ a népdal létrejötte, fennmaradása, számos formában való megváltozása és elmulása. De ettől függ felhasználásának helye, ideje és módja is. A tisztán zenei és költői követelmények csak másodlagosan jöhetnek tekintetbe és legfeljebb ismertetőjelei, de nem céljai lehetnek a népdalnak. Csupán az uralkodó osztályoknak áll módjában a népzene *pusztán zenei*, vagy *költői szempontból* megítélni és érdeke tisztán esztétikai terméknek feltüntetni. Így mindazoknak a társadalmi mozgalmaknak, melyek a népi daltermelést felhasználják, számolniuk kell azzal, hogy a népdal nem pusztán gyönyörködtetésre szánt zenei csemege, hanem általános társadalmi szükségletek kielégítését célzó kulturtermék. Mozgalmi felhasználásának célja tehát nem lehet pusztán esztétikai. A mozgalom körébe csupán *eredeti társadalmi funkciója megtartásával*, sőt *kiélezésével kapcsolható be eredményesen*. Mert fontos, hogy a mozgalom tömegei előtt ezek az eredeti célok és az eredeti tendencia el ne sikkadjon. Az eredeti funkció érzékeltetéséhez azonban köztudatban kell lenniök azoknak az eredeti szükségleteknek is, melyek a népdalt életrekellették. S ha ez a szükséglet bizonyos esetekben nem is szembetűnő, — tudatosítani kell. Erre való a propaganda, a felvilágosító és tanító munka, mely szükségképpen kell, hogy a népdalok terjesztését és mozgalmi felhasználását megelőzze. Ahogy a mozgalom nem nélkülözheti a népdalt, úgy a proletariátus öntudatra ébresztése és a propaganda nem engedheti meg magának, hogy a leghatásosabb, legeredetibb osztályterméket, a népdalt ne hasznosítsa a maga számára. Ezt a munkát van hivatva elvégezni a *népdalkórus*, melynek a népdalból, ebből a történelmi osztálytermékből osztályharcos fegyvert kell alakítania. Hogy ez a munka milyen módon végezhető el a gyakorlatban, az a következő számban kerül ismertetésre.

Justus György

A KULTURESTÉKRŐL

Általános értelmezésben a munkás-kultürest egynéhány szavalatból, zene- és ének-számból áll. A kispolgárság szórakozási igényeinek szempontjából ennyi éppen elég is. Szocialista értelemben azonban sem formában, sem tartalomban nem elégedhetünk meg ezzel. A szocialista kultürest a proletariátus ember- és osztálytudatának a megerősítésére törekszik, nemcsak a szocialista érzés- és gondolatvilág kifejezője, hanem aktivizáló erő is, de csak akkor, ha a kultüresték úgy a szórakoztatás, mint a tudatosítás feladatait önmaguk keretén belül meg tudják oldani.

Mindezideig csak tapogatódzások voltak. A kultüresték egy része, különösen Magyarországon, a kivénhedt kabarékupléktól és bohózatoktól a feudális operaáriákig összehordott anyaggal igyekezett a proletariátus életkörülményeiből adódó szin, fény és öröm utáni vágyait kielégíteni. Ezek az esték a bevezető beszéd egy-két frázisában intézték el a szocializmust, magukban az egyes számokban azonban erről szó sem volt, míg a kultüresték egy másik fajtája, ennek reakciójaként, szürke és száraz vezércikk lett, amely senkit sem érdekelt s így emberalakító hatása, éppen úgy, mint az előbbinek, egyenlő volt a semmivel.

A proletariátus lelki sajátosságainak, osztálykörülményeinek tanulmányozása azonban megmutatta azt, hogy ma, amikor úgy érzelmi, mint értelmi vonatkozásokban sok szocialista mondanivalónk van, a kultürestéket másképpen kell megcsinálni. Ma már nyilvánvaló, hogy a szocialista kultürest *önálló műfaj* lett, a mondanivalónak olyan *montázs* (egybeszerelése), amely semmi máshoz nem hasonlítható s amelyben az egyes számokat nem véletlenszerűen egymás mellé kell tenni, hanem *össze kell szerkeszteni*. A szocialista kultürest az első számtól az utolsóig egységes *kompozíció*. A kultürestét tehát nem szabad sem a kabaréval, sem a színházzal (még a munkásszínházzal sem) összehasonlítani, a szocialista kultürest ezeknél úgy tartalomban, mint formában tágabb keretek között mozog.

A szocialista kultürest érzelmi tartalmát nem szentimentális és misztikus panaszkodásoknak és szimbolisztikus giccseknek, hanem a harcosszocialista tárgyyszerű élményének, a művészi átélésnek kell kitölteni, mert csak mélyen átértzett és teljesen kifejezett mondanivalónak lehet a hallgatóra is élményszerű, átalakító hatása.

A kultürest *változatos, színes* legyen, de vessen számot azzal, hogy az előadói nem hivatásos színészek, hanem javarészt egész nap dolgozó vagy a munkanélküliségben kimerült munkások, akikhez nem az alacsonyabb színvonalban, hanem formában kell úgy alkalmazkodni, hogy a játékból ne a művészetet utánzó ripacskodás, hanem egy új műfaj és ennek keretei közt a hatás legmagasabb foka valósuljon meg. Minden olyan felfogás, amely azt állítja, hogy a proletariátusnak a dolgokat a legalacsonyabb fokon kell adni, reakciós és elgondolása össze nem egyeztethető a szocialista kultürideállal, mert lényegében antiszociális: nem felemelni, hanem mai állapotában megtartani akarja a proletariátust.

HAÁR FERENC FOTÓJA

Sajnos, a magyarországi munkásmozgalomban mindezekről a nagy-szerű tényekről és lehetőségekről jóformán még szó sem esik. Itt, mint minden, a kulturkérdés is elsenyved a szociáldemokrata párt tehetetlen konzervativizmusában és az ellenzéki frakciók egymásközi marakodásában vagy kétlaki taktikázásában.

Mi tudjuk, hogy nagy kérdések megoldása vár a szocialista munkás-ságra nemcsak a gazdaságban és politikában, hanem a kulturális területeken is. S a *Munka Kulturstudiója*: iskolája és gyűjtőszervezete akar lenni a szocialista kultúra élcsapatának. Ezért is következő számainkban sorozatosan ismertetni fogjuk, hogy a külföldi munkásság milyen szervezeteket létesített a technikai eszközök kulturális kihasználására és megbeszélés tárgyává tesszük a modern szocialista kultúra lényegét, célját és felhasználásának lehetőségeit.

1931

(KÓRUSVERS)

Férfiak világos: nappalok és éjszakák kavarnak bennünk

Nők: az elnyomatás szomorúsága és a fölszabadulás öröme!

Sötét szóló: 1931

Nők: a vajudó harcok és a lélek tisztátalanságának esztendeje

Férfiak sötét: az élet és halál partjai között menetelünk

Nők és F. v.: mint az elítéltek

F. v. szóló: fegyvert tartunk a kezünkben

F. v.: és szuronyaink kicsorbulnak a szélben

Női szóló: rózsákkal indulunk kedveseink felé

Nők: és a ködök lehervasztják rózsáinkat

F. v. szóló: 1931!

F. s.: a fáradhatatlan keresők ideje!

F. v.: a szörnyü kenyérharcok ideje!

Nők: a véres testvérharcok ideje!

F. össz.: a gyöngék elhullásának és az erősek elindulásának ideje!

F. v.: 1931

F. s.: meggyötörtél és elárultál bennünket

F. v. szóló: fölemelt fejjel és kibontott zászlókkal köszöntünk téged jövődő

Nők: napjaink fekete vitorlái között már zúgnak a tavaszi szelek

F. v.: a zuhogó felhők alatt már gyökeret eresztettek a földek magvai

Nők és F. s.: 1931!

F. s. szóló: óh, sikos és meredek lépesői céljainknak

Női szóló: talán egy nap, talán egy óra s ott állunk vágyaink kertjében a tiszta ég alatt

F. s.: menni hát!

F. s. v.: menni! menni!

F. v. szóló: 1931!

Nők: temessük el halottainkat

Összkar: és nyiló virággal üdvözljük a mi harcos testvéreinket!

Kassák Lajos